

V A R P A S

Politikos, mokslo ir kultūros laikraštis.

KAINA METAMS—48 auks. pusė metų—24 auks. Atskiras numeris—8 auks., Amerikoje: met.—3 dol., pusė metų 1½ dol.

Redakcijos ir administracijos adresas: Kaunas, Laisvės Aleja 60.

Šių dienų klausimai.

M. Sleževičius.

I. Mūsų santikiai su lenkais.

I. Briuselio derybos. Dar vienas mūsų santykių su lenkais istorijos lapas užsidengė. Tiesioginės derybos, kurias mums ir lenkams pasiūlė Tautų Sąjunga vieton plebiscito, irgi nutrūko vėl dėl lenkų kaltės.

Šiuo atveju pasikartojė tas pat, ką ir su plebiscitu, kurį buvo mums iškovojęs Tautų Sąjungoj tame pat Briuselyje (1920 m. spalio mėn.) mūsų narsus ir neklaidingas politikas prof. Voldemaras.

Kada lenkai pamatė, kad Tautų Sąjunga yra pasiryžusi padaryti ginčijamose srityse plebiscitą su visomis garantijomis, tai jie pradėjo reikalauti tik „gyventojų atsiklausimo“, tebesant ginčijamaj srityj lenkų administracijai. Jie atsisakė savo kariuomenę iš tų sričių atšaukti, nes girdi Želigovskis ir jo kariuomenė esą vietos gyventojai, ir lenkų valdžia jokiū būdu negalinti jų suvaldyti. Tokio lenkiškojo plebiscito Tautų Sąjunga, žinoma, negalėjo savo vardu pridengti, ir todėl nutarė jokio plebiscito nedaryti, o vieton plebiscito pasiūlė tiesiogines derybas. Bet lenkai ir tas tiesiogines derybas visai stengėsi nutraukti. Jie nesutiko priimti pasiūlytojo Paryžiuje kovo 3 d. š. m. laikinojo, provizoriumo iki eis derybos. Jie neatvyko paskirtu laiku į Briuselio derybas. O kada atvyko ir derybos prasidėjo — jie kaip ir sabotavo tas derybas. Reikėjo didelio tų derybų pirminko p. P. Hymans'o griežtumo, kad privertus lenkus aktyviai dalyvauti ginčijamų klausimų svarstyme ir rišime. Bet ir čia pirma proga lenkai pastatė tokius reikalavimus, kad derybos toliau eiti negalėtų. Jie pareikalavo, kad derybose lygiomis teisėmis su abiem besitariančiom pusėm (lietuviais ir lenkais) dalyvautų ginčijamosios srities atstovai, kitaip sakant Želigovskio atstovai. Taigi lenkai nenorėjo ir nenori nė plebiscito, nė tiesioginių derybų trečiųjų asmenų (Tautų Sąjungos) aktyvaizdoj, nes „žino katė, kieno piena“

paliejusi“. Ir, turbūt, niekas, jei neskaityti mūsų „Pažangos“ partijos žmonių su prof. Voldemaru ir p. A. Smetona priešakyje, *) taip nenorėjo ir nenori, kaip lenkų valdžia, kad mūsų byla su lenkais būtų ištraukta iš Tautų Sąjungos ir kad mūsų ginčas iš plataus pasaulinio kelio atsidurtų kokiam nors šuntaky, kur tik mes su lenkais, niekam trečiam nesiklišant, tebtūme.

Nežiūrint lenkų noro Briuselio derybas nutraukti, jos visgi ėjo nuo balandžio 18 d. iki birželio 3 d. š. m.. Tuo metu lietuviams pasisekė tinkamai savo bylą išdėstyti, kuoplačiausia išaiškinti, jei ne lenkams, tai bent Tautų Sąjungos atstovams visą ginčo esmę ir pateikti savo nusistatymą dėl būsimų santykių tarp Lietuvos ir Lenkijos.

Aš čia nekalbėsiu apie smulkiaų tų derybų eigą. Aš nekartosiu Lietuvos ar Lenkijos delegacijų pateiktų konferencijai deklaracijų, memorandumų ir projektų. Visa tai skaitytojai jau žino iš dienraščių, (žiūr. „Lietuvos“ 127 — 138 Nr. Nr.), kur Briuselio derybų eiga taip plačiai ir rūpestingai buvo atpasakota.

Čia aš norėčiau suglausti tų derybų išdavinius ir bent trumpai žvilgtelti į ateitį.

Briuselio derybos — tai būtinas ir Lietuvai naudingas mūsų su lenkais ginčo etapas. Tiesioginės derybos turėjo būti, nes tik tokiose derybose, dalyvaujant Tautų Sąjungos atstovams, mes galėjome pagrindiniai visą mūsų bylą su lenkais nušviesti. Tik per Briuselio derybas mes galime priėti prie Tautų Sąjungos arbitražo ar Didžiųjų Valstybių Aukščiausios Tarybos (Conseil Suprême) galutinio mūsų klausimo išsprendimo.

Pažvelgus į praeitį, reikia pripažinti, kad mūsų vyriausybė gerai padarė pavesdama savo ginčą su lenkais Tautų Sąjungai. Nuo to momento, kai tik mūsų byla atsidurė Tautų Sąjungoj, mes padarėmė savo klausimą tarp-tautiniu. Tai viena. Antra tuo savo žingsniu mes surišome lenkams rankas, apsaugodami tuo iš dalies nuo lenkų puolimo. Dar labiau surištos lenkų rankos po Briuselio derybų. Pulti šiandien Lietuvą, tai reikštų mesti pirštinę Tautų Sąjungai ir Didžiosioms Valstybėms.

Želigovskiai, kaip tai parodė Korfanty avantiūra, jau Europai nusibodo. Pagaliau ir mes šiandien jau nebe tie, kokie buvome pernai rugsėjo ar spalio mėnesiais po Suvalkų katastrofos. Tiesa, tuo laikotarpiu, kai mūsų byla yra Tautų Sąjungoj, mūsų atstovai nemaža yra padarę klaidų. Prie tokių klaidų aš priskaitau plebiscito priėmimą, kurį mes gavome del prof.

*) Aš nemanau, kad „Pažanga“ ir jos žmonės varo lenkų liniją. Ne, čia yra tas pat, kas pvz. yra vokiečiuos. Didžiausieji reakcionieriai ir bolševikai — komunistai dažnai išvien balsuoja ir kovoja prieš savo demokratinę valdžią, ne delto, kad jie kits kitą mylėtų ar vienaip manytų, bet delto, kad vieni ir kiti, visai kito tikslo siekdami, šiuo momentu vienodai ir nuoširdžiai neapkenčia ir tos valdžios ir to parlamento, kuriame jie mažumoj, ir tos liaudies, kuri jų nerinko į parlamentą, ir tuo būdu pavarė ar neprileido prie valdžios. Ir padarė tai sąmoningai, gerai atsimenant, kad tos srovės šulai (p. A. Smetona, Voldemaras ir M. Yčas) 1918 metų pabaigoj, kada bolševikai dar už šimto kilometrų buvo nuo Vilniaus, išdūmė į užsienį nespėję net savo pareigų ėjimo perleisti ir iš užsienio siuntė savo įsakymus. Nepatekę valdžion del to, kad liaudis suprato juos esant didžiaturčių bei dvarininkų ginejus, jie naudojasi kiekvienu sunkiausiu momentu, kad pakišus koją Vyriausybei, siūlydami pragaištingus Lietuvai kelius ir dar patetingai reklamuodamiesi didžiausiais patriotais.

Voldemaro nemokėjimo mūsų reikalą³ tinkamai ginti. ¹⁾ Daug darbo teko padėti mūsų vyriausybei ir naujam mūsų atstovui p. Galvanauskui, iki ta klaida pasisekė atitaisyti.

Briuselyj mes derėjomes su lenkais kaipo lygus su lygiu, kaipo viena suverenė ir nepriklausoma valstybė su kita tokia pat valstybė. Tai turėjo pripažinti ir pripažino lenkai pačioj Briuselio derybų pradžioj.

Toliau Tautų Sąjungos atstovo p. Hymans'o derybų pirmininko lūpomis tose derybose buvo pareikšta: kad Lietuva privalo būti suverenė ir *nepriklausoma valstybė, Vilnius ir jojo teritorija turi tekti Lietuvai ir kad tarp Lietuvos ir Lenkijos neturi būti jokios federacijos*. Tai buvo pareikšta kaip ir Didžiųjų Valstybių vardu, p. Hymans'o žodžiais tariant: taip, jo nuomone, manančios ir Didžiosios Valstybės.

Tiesa, to pat p. Hymans'o buvo patiektas prieš-projektas, kuriam smarkiai nusižengiama prieš suverenumo principą, nes politikos ir ekonomijos srityse siūloma santykiai labai panašūs į federaciją. Bet tuo ir yra tas p. Hymans'o projektas silpnas, kad jis prieštarauja paties Hymans'o paskelbtiems pamatiniams principams, kuriais remiantis norėta nustatyti tų dviejų valstybių santykiai. Ir, kai mūsų delegacija norėdama tinkamiau suprasti p. Hymans'o prieš-projektą, paprašė iš jo paaiškinimų, kaip esą galima sutaikinti Lietuvos suverenumą bei nepriklausomybę ir federacijos atmetimą su jojo pasiūlymu sudaryti bendrus nuolatinius užsienių politikai organus (Užsienių Reikalų Taryba ir Seimų delegacijos), kurie jiems priklausomus klausimus privalo spręsti balsų dauguma ir tokius - pat bendrus organus ekonomijos reikalams (Ekonominė Taryba), ir nurodė, kad tie nuolatiniai užsienių politikai ir ekonomijos reikalams bendri organai nesutaikomi su abiejų valstybių suverenumu, ypač jie nesutaikomi su p. Hymans'o pareikštu principu, kad tarp Lietuvos ir Lenkijos neturi būti federacijos, tai p. Hymansas, negalėdamas užginčyti tokio aiškaus prieštaravimo, pradėjo teisinti tų bendrų organų pasiūlymą vien politikos tikslais.

Dar sunkiau buvo p. Hymans'ui išaiškinti 14-sai savo prieš-projekto punktas, kuriuo buvo siūloma leisti Lenkijai bet kuriuo metu naudotis Lietuvos uostas ir teritorija ne tik prekėms, bet ir karo medžiagai vežti. Čia būta projekte dar aiškesnio Lietuvos suverenumui prieštaravimo. Šį punktą p. Hymans'as kitaip suredagavo net nelaukdamas diskusijų dėl savojo prieš - projekto.

Tuodu pavyzdžiu aiškiai rodo, kad jeigu mums prireiktų diskutuoti dėl p. Hymans'o prieš - projekto, tai jo paties pareikštieji mūsų su lenkais susitarimo pamatiniai dėsniai (suverenumas ir federacijos atmetimas) yra mums didelis ginklas, kuris padės mums nugriauti to prieš - projekto siūlomus nuolatinius bendrus organus.

Pagaliau, ne be reikšmės į tolimesnį mūsų ginčą su lenkais rišimą bus ir viešas Tautų Sąjungos pripažinimas, kad Želigovskis — tai lenkų valdžios padaras.

¹⁾ Prof. Voldemarui vienas Tautų Sąjungos narys pasakęs, mūsų valdžia tikusi priimti plebiscitą. Jis, prof. Voldemaras, nepareikalavęs net parodyti tokio mūsų valdžios sutikimo, neatsiklausęs savo valdžios — lengva širdimi patikėjo tam Tautų Sąjungos nariui ir plebiscitą priėmė. Taip pasielgęs, nežiūrint vyriausybės reikalavimo grįžti tuoj Kaunan painformuoti vyriausybę apie tai, kodėl jis priėmė plebiscitą ir kuriomis sąlygomis, prof. Voldemaras nuvyko Paryžiun ir sėdėjo ten, iki nepraejo ratiifikacijos terminas.

Lenkų delegacija, reikalaujama įleisti į derybas lygiomis teisėmis ir Vilniaus atstovus, tuo norėjo legalizuoti p. Želigovskį. Į tai lenkų delegacija gavo tinkamą p. Hymanso atsakymą: gana jau tų komėdijų; Tautų Sąjunga užtektinai tur prirodymų, kad Želigovskis kasdieną gauna įsakymų iš Varšuvos valdžios ir pats nuolat važiuoja su raportais į Varšuvą, ir tuos prirodymus atatin kamu laiku paskelbs.

Bet šalia visa to mes neprivalome užmerkti akių ir užmiršti tą pavojų, kuris mums eina iš p. Hymans'o prieš-projekto. Jis yra surašytas Prancūzų užsienių reikalų ministerijos. Prieš patiekiant tą savo prieš-projektą p. Hymans'as ir kai kurie kiti Tautų Sąjungos nariai buvo nuvykę į Paryžių, ir, matomai, ten ne maža buvo tartasi dėl jo redakcijos.

Prancūzai dideli lenkų draugai. Taigi reikia spėti, tas p. Hymans'o prieš-projektas buvo sudarytas ir ne be lenkų žinios. Ypač kyšo lenkų įtaka 3,4,5, ir 6 to prieš-projekto punktuose, kur kalbama apie du kantonus Lietuvoj (Kauno ir Vilniaus). Juk tą pat jau senai mums pasakoja lenkai ir mūsų dvarininkai.

Tai mūsų dvarininkai kalbantįs lenkiškai nori tų kantonų, kad galėtų varyti savo lenkinimo politiką Vilniaus žemėje, kur gyvenama suviršum 85% ne lenkiškai kalbančių (sulyg paties Dmovskio tvirtinimo Vilniaus žemėj esama tik 25 — 26% lenkų). Kad tie punktai apie kantonus yra įtraukti dėl lenkų įtakos, liudija kad ir tas faktas: kai mūsų delegacija, statydamą dėl tų punktų klausimus, paaiškino visus kylančius iš kantonų įvedimo nepatogumus ir sunkumus bei prieštaravimus pamatiniams mūsų valstybės konstitucijos pagrindams (reikėtų įvesti antruosius rūmus¹⁾), tai p. Hymans'as tuoj pareiškė, kad jis ir nemanęs siūlyti mums kantonų Šveicarijos sistema, bet jis norįs iš politinio pobūdžio suteikti Vilniaus lenkams kiek galima platesnio savitumo (autonomijos). Lygiai tik politinio pobūdžio, o ne tikslingumo ir reikalingumo motyvais pamatavo p. Hymansas, siūlymą pripažinti visoj Lietuvoj dvi valstybini kalbi.

Mūsų delegacija tinkamai suprato ir įvertino kaip kantonų bei dviejų valstybinių kalbų taip ir nuolatinių bendrų organų užsienių ir ekonomijos reikalams reikšmę ir didiausį mūsų valstybei iš to kilantį pavojų. Ir todėl nors ji ir tiko paimti p. Hymans'o prieš-projektą, kaipo bazę tolimesnėms diskusijoms, bet čia jau pareiškė, kad ji nepriima to prieš-projekto nei jo visumoje nei bent kurio to prieš-projekto punkto, ir dar kartą pakartojo, kad, imdama tą prieš-projektą kaipo bazę diskusijoms, ji tose diskusijose laikysis paties p. Hymans'o pareiškštų principų, būtent: Lietuva turi būti nepriklausoma ir suverenė valstybė; Vilnius ir jojo teritorija turi būti gražinti Lietuvai; tarp Lietuvos ir Lenkijos neturi būti jokių federacijos ryšių.

Nei Briuselio derybose dalyvavusi, nei kita kokia Lietuvos delegacija niekuomet negalėjo, negali ir negalės nusileisti nei kantonų, nei dviejų kalbų, nei nuolatinių bendrų organų klausimais. nes tai būtų Lietuvos nepriklausomybės ir suverenumo išsižadėjimas ar susiaurinimas ir pripažinimas Vilniaus srityj lenkiškai kalbančiai mažumai teisės primesti savo valią tos srities nelenkiškai daugumai.

¹⁾ Bene būtų p. Smetonai ir p. Voldemarni didelis džiaugsmas, nes jie susilauktų taip jų širdžiai malonių antrųjų rūmų.

Todel visai be reikalo p. pažangininkai su p. Smetonu ir p. Voldemaru priešakyje skleidžia neteisingas ir melagingas žinias apie kokį ten nepriklausomybės palaidojimą, apie „parsidavimą“ lenkams. Be reikalo jie klaidina visuomenę reikalaudami ištraukti mūsų bylą iš Tautų Sąjungos tuo momentu, kada kaip tik reikalingiausia yra ji ten palikti. Be reikalo jie siūlė nevažiuoti į Briuselį ir nesiderėti su lenkais. Nejaugi jie dar nemato, kad juk to tik ir laukia mūsų priešai lenkai?! Nejaugi jie dar nesupranta, kokiu džiaugsmu lenkai spausdina iš jų „L. Balso“ visus tuos nuodus, kuriuos jie sąmoningai ar nesąmoningai lieja į išvargintas ir iškankintas Lietuvos piliečio sielas, keldami niekuo nepamatotų abejojimų bei nepasitikėjimo savo Seimui ir jojo pastatytai vyriausybei?! Nejaugi jie nesupranta, kad taip elgdami jie pila vandenį lenkų malunui?! Nejaugi jie nesupranta, kad ir pašalintųjų nuo valdžios ponų kerštui turi būti ir pagaliau bus pastatytos ribos?!

Ženeva ir kas toliau. Lenkams pasisekė nutraukti Briuselio derybos. Kiekvienas turėtų sau pastatyti klausimą, o kas gi bus toliau?

Mes jokiū būdu negalime sutikti, kad Želigovskiadės atstovai dalyvautų mūsų derybose su lenkais. Tas lenkų reikalavimas ir juridiniu žvilgsniu yra nesąmonė.

Ar plebiscitas, ar tiesioginės derybos, ar arbitražas? Bet nieku būdu tiesioginės derybos su falsifikuota kokia tai atstovybė.

Taigi čia tegali būti tik vienas to klausimo išrišimas. Lenkai privalo atsakyti nuo to neteisėto savo reikalavimo, ir tuomet galėtų toliau eiti tiesioginės derybos.

Jeigu gi lenkai nuo to savo reikalavimo neatsisakys, tuomet teliks tik vienas kelias: Tautų Sąjunga turės mūsų ginčą išspręst ar savo Taryboj, ar savo plenumė ar savo Tribunale ir pasiūlyti Didžiosioms Valstybėms tą jų sprendimą įvykinti.

Tautų Sąjungos Tarybos posėdis Ženevoje parodė, kad Tautų Sąjungos Taryba mūsų ginčo išspręsti nepajėgė.

Ženevos Tautų Sąjungos Tarybos pasiūlymas tyčia ar netyčia pakartoja lenkų mintį: sudaryti iš Vilniaus teritorijos kokią tai suverenę valstybę. Ženevos pasiūlymas reikalauja, kad Lietuvių — Lenkų sutartį ratifikuotų dar nežinomos teritorijos vadinamas „Vilniaus Seimas“. Tai, tur būt, pirmutinis pasaulij atsitikimas, kur dviejų valstybių sutartį ratifikuoja ne tik tos dvi susitariančios valstybės, bet ir kokia tai dar trečia šalis. Mat, norima priversti lietuvius iš anksto pripažinti Vilniaus sritį suverene valstybe ir legalizuoti Želigovskio avantiurą, jei jau negalima dabartiniame pavidale, tai nors politiniu žvilgsniu ir priegtam su mūsų pačių pritarimu. Ir todėl, kam čia daryti ceremonijas su logika ir teise.

Antras dalykas, kurs negali neatkreipti į save didelio mūsų domėsio — tai palikimas Vilniuje ir jojo teritorijoje 5000 milicininkų ir dabartinės lenkų administracijos. Be to — lenkai tuo jau pasirūpino — Želigovskio kareiviai, civiliais rūbais aprėdyti, pasklido po Vilniaus srities kaimus ir tur būt „kaipo neabejotinai „vietiniai“ gyventojai „darys“ tą „Vilniaus Seimą“, kurs Tautų Sąjungos Tarybos mintimi turės ratifikuoti Briuselyj padarytąjį lietuvių — lenkų sutartį. Tam tikslui, suprantamą, galima pažadėti ir p. generolą Želigovskį atšaukti iš Vilniaus. O kad Želigovskis savo kareivius milicininkų ir civilių žmonių rūbais aprėdyti spėtų ir tuo būdu paruoštų

būsimajam Vilniaus Seimui „tikrus ratifikatorius“, Tautų Sąjungos Taryba siūlo Želigovskio atšaukimą testui nuo liepos 15 d. iki rugsėjo mėn. 1 d.

Pagaliau įdomiausias Tautų Sąjungos Tarybos pasiūlymas — tai, kad mes tuoj atitrauktume savo armiją nuo demarkacijos linijos ir ją dalinai demobilizuotume. Juk tas pasiūlymas turi privesti prie to, kad būsimieji, „Vilniaus seimininkai“, — perrėdyti Želigovskio kareiviai — be didelio paojaus ir lengvai galės padaryti eilę sukilimų ir šiapus dabartinės demarkacijos linijos.

Priimti tuos T. S. Tarybos pasiūlymus — reikštų palaidoti visas trijų metų kovos už nepriklausomybės pastangas; reikštų užmiršti, kad tiek kraujo ir ašarų ir vargo buvo padėta šios dienos nepriklausomybei įgyti; reikštų gera valia ir aklai keliauti į lenkų bučį, kurs lemia galutiną Lietuvos nepriklausomybės palaidojimą.

Todel pilnai suprantama, kad vyriausybė šio Tautų Sąjungos Tarybos pasiūlymo priimti negalėjo, atskleisdama tikrąjį jo veidą. Tuo būdu mūsų byla turės eiti į Tautų Sąjungos plenumo posėdį, kurs žada būti rugsėjo pradžioj. Reikia tikėtis, kad T. S. plenumas nepanorės praeiti pro šalį teisėto lietuvių reikalavimo ir padės tolimesnės bylos eigos pamatan Suvalkų sutartį. Ta sutartis yra garantuota Tautų Sąjungos atstovų. Taigi ar Tautų Sąjungos plenumas patsai ar jo pavedamas Tautų Sąjungos Tribunalas pirmoj eilėj turės išspresti Suvalkų sutartį ir priversti lenkus išpildyti savo tarptautinius pasižadėjimus. Lenkai turi atsitraukti už linijos Varėna — Bastunai — Molodečna, o mes iki tai linijai užimame visą plotą. Tai vienintėlis mums priimtinas provizorijumas, kurs duotų mums galimybės toliau tęsti tiesiogines derybas su lenkais.

Jeigu gi tai nebus įvykinta — tai beliks tik arbitražas. Tam arbitražui medžiagos jau yra pakankamai.

Lietuviai savo įteiktajame projekte¹⁾ sutarties su lenkais išdėstė maksimum tų nusileidimų ir to kompromiso, ant kurių suspausta širdimi jie pasiryžę yra eiti, kad tik greičiau susilaukus taikos Rytų Europoj. Lietuviai tai pasiryžę yra padaryti atsižvelgdami ne tik į savo reikalus, bet lygiai ir į visų pasaulio valstybių interesą, — kad Rytų Europoj įvyktų pagaliau taika. Ne mūsų, bet lenkų kaltė, jei ta taika dar neįvyko arba greitai neįvyks. Ne mūsų kaltė, jei lenkų ginklų žvangėjimas verčia mus intempti visas savo tautos pajėgas, kad apsigynus nuo lenkų pasikėsinimų ant mūsų nepriklausomybės. Eidami visomis pastangomis prie taikos ir nusileisdami dėl bendros taikos visame, kas neliečia mūsų nepriklausomybės, mes tačiau nepaleisime iš savo rankų ir ginklo. Lenkų puolimas ras kiekviename Lietuvos sodžiujė, kiekviename jos kampelyje tokį pasipriešinimą, prieš kurį Ukrainos „Haidamakų“ ir „Železniakų“ darbai pasirodys tik mažutėlis žaislas.

¹⁾ Tas projektas irgi buvo paskelbtas mūsų laikraščiuos, taigi ir jo čia nekartojame. Paaškiname tik, kad jame nei kalbos nėra nei apie kantonus, nei apie jokus bendrus organus, nei apie federaciją. Siūloma tik padaryti ekonomijos bei tranzito sutartis ir militarę sutartį atsižūrint Didžiųjų Vaslybių nusistatymo dėl Rygos rusų — lenkų sutarties. Kalbantiems lenkiškai pasižadama duoti plati kultūrinė autonomija. Dėl kultūrinės autonomijos sutartis privalo būti sudaryta ne su Lenkija, bet su Didžiosiomis Valstybėmis. Vilnius ir jojo teritorija turi būti grąžinti Lietuvai.

Taigi jokio nusileidimo teritorijos ir nepriklausomybės bei suverenumo klausimuose, jokio sutikimo dėl kokiai federacijai ar unijai.

II. „Dabartinė tvarka“, komunizmas ir teisėtumas.

Prisimena tas laikas, kada pernai metais St. Seimui priėmus laikinąją konstituciją, kur buvo paskelbta pilna žodžio, spaudos, susirinkimų ir susidraugavimų laisvė, kai kurie žmonės, o net ir kai kurie valdininkai, ėmė manyti, kad visi ligi tol veikusieji įstatymai savo galios nustoja ir nuo konstitucijos paskelbimo dienos kiekvienas gali kalbėti, rašyti, mitingauti ir t. t. — kur nori, kada nori ir kaip nori, — niekam nieko nesakydamas ir net nepranešdamas. Ministerių Kabinetas dėl to konstitucijos posakio net kreipėsi į Seimą prašydamas autoritetingo paaiškinimo, ir tada Seime nebuvo nė vieno žmogaus net socialdemokratų tarpe, kuris būtų dryšęs sakyti ir aiškinti, kad konstitucijos garantijos savaime ligi tol veikusius įstatymus panaikina. Įstatymas, kuris nėra įstatymo keliu panaikintas ar pakeistas, yra įstatymas ir su juo piliečiams tenka skaitytis — vistiek, ar tas įstatymas yra geras ar blogas, patinka kam ar nepatinka.

Tai rodosi visiems gana aišku. Bet štai koks atsitikimas. Vyriausybė savo laiku paskelbė gegužės 1 d. švenčiama diena esant. Bet gegužės 1 d. darbininkai yra pratę mitingų ir demonstracijų daryti. O pas mus tuo tarpu yra karo padėtis ir komendantai arba milicija vietose turi neribotą valią ir teisę leisti ar neleisti kurį susirinkimą. Ir buvo atsitikimų, kad šian ir ten vienas ir antras komendantas mitinguoti nei demonstruoti neleido, o be leidimo susirinkusius išvaikė. Čia įsikišo socialdemokratų frakciją Seime, įnešdama interpeliaciją vyriausybei dėl trukdymo pačios vyriausybės leista gegužės 1 d. šventę švęsti.

Čia matyti, nesusipratimas išėjo. Arba karo padėčiai esant, komendantai turi teisę sulig savo nuožiūra susirinkimus ar demonstracijas leisti, arba jos neturi. Mūsų vekiantieji įstatymai sako, kad turi ir jokios išimties nedaro gegužės 1 d. O jei taip, tai nėra jokio pagrindo interpeliacijai, nes čia įstatymas peržengtas nebuvo.

Bet St. Seime bekalbant apie interpeliacijos priėmimo reikalą išėjo į aikštę kitas, su gegužės 1 d. nieko bendra neturįs, o savo keliu didelės svarbos reikalas. Pasirodo, kad tie vietų valdžios atstovai, kurie geg. 1 d. neleido demonstracijų daryti, rėmėsi tuo, kad jų žiniomis tas demonstracijas ar mitingus rengiasi išnaudoti savo naudai III - jo internacionalo komunistai, kurie esą griežtai nusistatę Lietuvoje esamą dabartinę tvarką nugriauti. Ministeris pirmininkas Dr. K. Grinius kalbėdamas dėl to dalyko, pareiškė, kad vyriausybė „yra griežtai nusistačiusi prieš kiekvieną organizaciją, kuri nori dabartinę tvarką sugriauti“ ir kas esąs „į tą šparna (t. y. komunistų internacionalą) įsirašęs, negali laukti iš valdžios pasigailejimo“. Ir šitie vyriausybės galvos žodžiai susilaukė St. Seimo didžiūmos pritarimo.

Vienam ir antram toliau nuo dalyko padėties stovinčiam žmogui toksai griežtas valdžios nusistatymas „prieš kiekvieną organizaciją, kuri nori dabartinę tvarką sugriauti“ — gali išrodyti panašus į senosios rusų valdžios nusistatymą. Nes kas galų gale ta, „dabartinė tvarka“ — yra jau galutinai pašventinta ir neliečiama, kad jos niekas negali net „norėti“ sugriauti? Ar tai ne tas pats, ką ir senosios rusų caro valdžios nusistatymas?

Šitokie ir panašūs klausimai yra galimi — dar kartą pabrėžiu — tik tikrosios dalykų padėties nepažįstant. Nes tikrenybė yra štai kokia. — III komunistų internacionalas dabartinę tvarką norėdamas kita pakeisti siekia savo tikslo ne tais pat keliais ir būdais, kaip kitų krypsnių politinės ar visuomeninės organizacijos. Kitais žodžiais — komunistai nori dabartinę tvarką kita sau patinkamesne pakeisti ne konstitucijos leidžiamu keliu, ne pildant žmonių didžiumos valią ir norą, bet varo, kumščio jėgos keliu, prieš didžiumos žmonių valią. Visai kitas reikalas buvo prie rusų caro valdžios. Tada caras buvo pasigrobes sau valdžią ir ginklo pajėga besiremdamas žmonėms išreikšti savo valią visai neleido. Tuo tarpu dabartinė padėtis ir dabartinė tvarka yra visai kitokia. Seimas yra išrinktas demokratingiausiu būdu, kokį tik galima išmislyti. Seimas patsai nėra amžinas. Jis nustatęs konstituciją išsiskirstys ir tada žmonės rinks naują nuolatinį parlamentą. Tada bus laikas įvairioms politinėms organizacijoms savo visą įtaką tam sunaudoti, kad jų šalininkų didžiuma būtų. Šitas dabartinės tvarkos nuvertimo kelias yra visai atviras ir komunistams. Tegu jie atsikako nuo ginkluotos kovos, tegu jie savo organizaciją sutvarko taip kaip ir kitos politinės organizacijos, t. y. eina konstitucijos tvarkos ir teisėtumo keliu, tegu ne ginklu ar sąmokslais, bet savo idejomis mėgina dabartinę tvarką kita pakeisti, — tada einant dabartiniais įstatymais jie galės taip pat propagandą vesti ir sau šalininkų visur ieškoti, kaip ir visos kitos organizacijos. Bet kada visos kitos organizacijos, norėdamos dabartinę tvarką pakeisti, naudoja tik įstatymų leistas priemones, o III internacionalo komunistai ginklo pajėga nori ir mėgina naudotis, — aiškus dalykas, kad jokia valdžia, kuri yra tautos atstovybės pastatyta tvarkos ir įstatymo pildymo žiūrėti, negali kitaip į komunistų darbuotę žiūrėti, kaip pažūrėjo valdžios vardu ministeris pirmininkas.

Trumpai suglaudus galima štai kas pasakyti:

- 1) komunizmas, kaip ideja, įstatymais nėra ir negali būti baudžiamas;
- 2) visi komunistai gali laisvai ir atvirai komunistais vadinti, taip pat laisvai ir atvirai savo idejas skelbti, kaip ir visos kitos politinės, visuomeninės ar tikiybinės organizacijos;
- 3) bet jei komunistai nepasitenkina savo idejų skelbimu ir nenori laukti, kol jų idejas visuomenės didžiuma priims ir einant teisėtumo keliu jas gyvendins, o tuojau nori komunistinę tvarką įvesti prieš didžiumos ir teisėtos žmonių atstovybės valią ginklo pajėga remdamies, — tada teisėtos vyriausybės yra pareiga griežtai tokią organizaciją ir jos narių propagandą persekioti.

III. Parlamentarizmo ar Seimo darbų tvarkos reforma?

Kalbėti jau šiandien apie parlamentarizmo reformą mūsų valstybėje, kada vos dar pradėjome parlamentariniu gyvenimu gyventi, išrodo lyg nepritinkančių daiktu. O vis delto kalbėti tenka ir rimtai tenka. Nes jei pas mus viskas paliks po senovei, jei kiekvienos dienos Seimo posėdžio darbų tvarka susidės iš 15 — 20 punktų, kurių bent trečdalis lies pirmutinės svarbos įstatymų sumanymus, ir viename posėdyje bus atliekama tik 2 — 3,

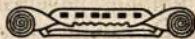
daugiausia 5, dienotvarkės punktai, tai netrūkus Siemas turės pradėti posėdžiauti be perstogės dienomis ir naktimis ir tai dar visų darbų nesuspės atlikti. O juk dar nepradėta konstitucija svarstyti, dar žemės reformos įstatymo sumanymas tik antruoju skaitymu yra priimtas, dar biudžetas nesvarstytas. Aišku, jei ir toliau tokioo tempu Seimo darbai eis, tai jis tokių pat priekaištų susilaukti galės, kaip amžinos atminties Taryba, kuri nesugebėjo įstatymų leidžiamojo organo pareigas eiti.

Jei arčiau prisiziūrėti mūsų Seimo darbų tvarkai ir palyginti su tvarka, esama vakarų Europos parlamentuose, tai mes pamatysime, kad mūsų Seimo darbus būtų galima žymiai pagreitinti dar ir be pagrindinės parlamentarizmo reformos, o tik priėmus tvarką ir papročius, vartojamus kituose parlamentuose. Dabar pas mus toksai paprotys yra įsigyvenęs, kad prie kiekvieno dienotvarkės punkto ir kiekvieno svarstomo klausimo prašo balso kas nori ir kalba kas ir kiek nori (nors ir visą statutą leidžiamą valandą). Tokia tvarka dar būtų pateisinama, jei pas mus Seimo nariai būtų buvę rinkti kaip atskiri žmonės, o ne eję politinių grupių sąrašais proporcionale rinkimų sistema. Tokia tvarka būtų galima šiek tiek pateisinti dar ir tada, jei pas mus būtų spauda plačiai išsiplėtojus arba bent tie patys laikraščiai sugebėtų, jei ne ištiesai atstovų kalbas išspausdinti, tai bent duoti tiek platų Seimo posėdžių aprašymą, kad skaitytojai galėtų aiškiai matyti ir suprasti, kaip Seimo posėdžiai eina ir ką veikia jų išrinktieji atstovai. Bet tuo tarpu pas mus nieko panašaus nėra. Nepartinių, į kuriuos kalbomis Seimo plenumė būtų galima bent kiek paveikti, pas mus nėra, partiniai kalbėtojai svarbesniais klausimais gali tik partijos, ne savo nuomonę reikšti, balsavimai visais svarbesniais klausimais tai pgi eina frakcijomis, kurios savo nusistatymus padaro taip pat visai ne Seimo plenumo kalbomis vaduodamos, Seimo posėdžių laikraščiai vien dėl popieros stokos negali plačiau aprašyti, o tai, kas būna aprašyta, jokie tikresnio supratimo apie Seimo darbų eigą negali posėdyj nebuvusiems duoti, — tat kyla klausimas, kuriam galui yra reikalingos tos ilgos be galo ir be krašto kalbos Seimo plenumė? Nejaugi tiems kitiems žmonėms, kurie iš provincijos atvažiavę pripuolamai pasiklausyti užėina? Juk net vakarų Europoj, kur spauda daug daugiau išsiplatinus ir pilnesnius bei teisingesnius posėdžių aprašymus duoda, prie visų tų įstatymo sumanymų, kurie buvo jau komisijose svarstomi, frakcijos išsiunčia po vieną — du, daugiausia tris, kalbėtojus, kurie pamatuoja frakcijos nusistatymą, ir klausimas baigiamas. Delto ten ir plenumo posėdžių nė pusės tiek nebūna, kaip pas mus, ir vis delto daug greičiau viskas atliekama, — ir ne blogiau: nes tai, ką kas turi pasakyti, gauna gana progos išsikalbėti tada, kada klausimas ar įstatymo sumanymas svarstomas komisijoj. Čia visus argumentus už ir prieš pastato tiek frakcijos, tiek parlamento nariai kaip asmenys. Čia taip pat viskas principiniai nusprendžiam. O tai, kas plenumo posėdyj sakoma, — sakoma plačiajai miniai, rinkikams, prieš juos frakcijos pasiaiškina ir vienokios ar kitokios pozicijos motyvus išdėsto. Ir tuomi atskiri Seimo nariai turi pasitenkinti — ir to pilnai užtenka tiek parlamento vaisingam darbui, tiek politikos reikalui. Štai, pav., vokiečių parlamento posėdžių tipingas paveikslas. Imu iš Goslaro straipsnio, išspausdinto savitraštyje „Das Demokratische Deutschland“ (Nr. 19/20 geg. 15 d.): „salėje yra apie ketvirta dalis žmonių atstovų, daugiausia iš eilių tos frakcijos, kurios kalbėtojas prakaitė veido savo prieš arba už ką nors

kalba. Tribūnose keletas smalsuolių, daugiausia iš provincijos, kurie stengiasi iš nelabai didelio atstovų skaičiaus surasti ir pamatyti vieną ar antrą „garsenybę“. Laikraštinių vietose keletas žmonių, kurie — ne visumet be jokio pagrindo — yra įsitikinę, kad beveik viskas, kas atstovų kalbama, anksčiau daug geriau laikraščių vedamuose straipsniuose buvo išspausdinta. Paveikslas pasikeičia tik vadinamomis „didelėmis dienomis“, kada frakcijos paprastiems ar pasitikėjimo balsavimams net didžiausia tinginį iš tolimiausio provincijos kampo partraukia arba iš parlamento restauracijos ar iš maudyklės ištraukia“. Ir čia reikia dar vienas dalykas pabrėžti: net vokiečiuose, kur beveik nėra žmogaus, kuris laikraščio neskaitytų ir kur laikraščiai daug plačiau parlamento posėdžius aprašo, negu mūsų šaliai gali tai padaryti, ir kur plenumo posėdžiuose kalba tik apribotas frakcijų atstovų skaičius (daugiausia po 2 — 3, bet dažnai pasitenkina tik vienu), — ir tai kalbama apie perdidelį laiko aikvojimą plenumo posėdžiams ir apie parlamentarizmo reformą.

Paties parlamentarizmo reformos reikalas parlamentariniai valdomose valstybėse jau senai jaučiamas. Šiuo reikalu dar prieš karą ypač daug buvo angluose rašoma ir kalbama. Nes ten per ilgas metų eiles pamatyta, kad vieni ir tie patys žmonės nieku būdu negali nei visa, žinančiais būti, nei laiko tiek turėti, kad nuolat didėjančius valstybinio aparato reikalus tinkamai pažintų ir laiku visus reikalingus įstatymus išleistų. Čia buvo įvairių projektų, kurie, deja, dar niekur nėra pritaikinti. Pernai metais su konkrečiu projektu yra pasirodęs Webb'as. Jis siūlo du parlamentu įtaisyti: vieną politinį, o kitą — socialinį arba ekonominį. Tiedu parlamentai būtų atskirai visų žmonių renkami, tik kiekvienas kitokia sistema. Webb'o knyga buvo neseniai „Varpe“ paminėta ir ten galima visas parlamentarizmo reformos projekto smulkmenas rasti. Čia noriu dar pabrėžti, kad pastaruoju laiku jau ir vokiečiai vis dažniau ir dažniau apie parlamentarizmo reformą ima kalbėti. Vienas naujesniųjų balsų yra „Die Neue Zeit“ š. m. Nr. 9 ir 7 išspausdintas Dr. A. Müllerio, buv. vokiečių užsienio reikalų ministerio, straipsnis, kur taip pat apie dvilypį parlamentą kalbama, nors šiek tiek kitokio turinio. Žinoma, tuo tarpu visa tai yra tiktai kalbos. Bet jos rodo, kad net valstybėse su nusistovėjusia parlamentarine tvarka prie esamų sąlygų nėra galima visų reikalų tinkamai atlikti.

Ar mums, dabar naują konstituciją rašant, yra reikalas apie pagrindinę parlamentarizmo reformą galvoti ir kalbėti, — gali būti įvairių nuomonių ir apskritai galima manyti, kad nėra reikalo svajoti apie reformas tada, kada dar be reformų nepradėjome gyventi. Bet kad reikia mūsų Seimo dabartinę darbų tvarką pakeisti ir tikslingesnio darbo sąlygoms pritaikinti bent tiek, kiek tai yra pritaikinta visuose pasaulio parlamentuose, iš kurių mums tiktai pavyzdį reikėtų paimti, — tai, rodos, negali jokio ginčo nei abejonės būti. Nes taip dirbant, kaip dabar, Seimas rinkikus užvils ir valstybės kūriamajam darbui neleis tinkamai plėtotis.

Mūsų biudžetas ir finansai 1919 ir 1920 m.

1. Kai kurie daviniai apie Lietuvos biudžetą ir finansinę padėtį.

Ne be pasididžiavimo mūsų finansų politikos vadovai gali namie ir svetur pasigirti — prie progos tai jie ir padaro, — kad Lietuvos vyriausybė savo biudžetą be svetimų paskolų ir be pinigų spausdinamosios mašinos galus su galais suveda. Štai praeitųjų 1920 m. metų biudžetas, kaip jis finansų ministerijos daviniais suvestas išrodo.

B. 1920 m. valstybės išlaidos (auksiniais ir skat.):

1) Valstybės prezidentas	695.834,18
2) Steigiamasis Seimas	2.077.418,28
3) Valstybės Taryba	508.333,30
4) Ministerių Kabinetas	5.987.674,56
5) Vidaus reikalų ministerija	23.141.943,36
6) Darbo ir soc. apsaug. m-ja	380.197,52
7) Finansų ministerija	719.307,58
8) Prekybos ir pramonės min-ja.	2.042.834,88
9) Finansų, prekybos ir pramonės m-ja	12.504.647,16
10) Teisingumo ministerija	8.767.540,63
11) Užsienio reikalų min-ja	2.444.894,85
12) Švietimo ministerija	22.153.843,23
13) Žemės ūkio ir valst. turtų m-ja.	16.632.996,35
14) Susisiekimo ministerija	69.656.887,74
15) Krašto apsaugos min-ja	245.623.007,55
16) Žydų reikalų ministerija	424.955,34
17) Gudų reikalų min-ja	330.106,74
18) Valstybės spaustuvė	2.486.162,11
19) Valstybės kontrolė	1.411.318,83
20) Tiekimo ir maitinimo min-ja	3.744.634,74
21) Vyr. karo nuostolių komisija	226.091,33
22) Vyr. Seimo rinkimų komisija	368.579,16
Išviso	422.329.209,42

Kaip matome, valstybės išlaidos finansų ministerijos yra suvestos net ligi skatiko. Jos yra beveik 223 mil. auks. didesnės, negu 1919 m. išlaidos, nors 346 mil. auks. mažesnės, negu 1920 m. pradžioje buvo spėjama. Bet apie tai toliau pakalbėsime. Tuo tarpu pažiūrėkime, iš kokių šaltinių šitos išlaidos buvo padengtos.

B. 1920 m. valstybės pajamos:

1) Žemės ūkio bei miško mokestis	22.750.880,28
2) Nuo nekilnojamo turto	2.237.918,69
3) Nuo prekybos ir pramonės	8.491.076,47
4) Rinkliava nuo pelno iš pinigų kapitalo	905,05
5) Svaiginamųjų gėrimų rinkliava	23.293.399,17
6) Tabako rinkl.	7.413.631,09

7) Papirosinių gilzių bei popierio rinkl.	166.926,32
8) Degtukų rinkl.	1.421.245,14
9) Multai	113.546.795,52
10) Teismo, kancel. bei raš. dok. ir žymininis mok.	12.979.800,82
11) Pripažinimo mokestis	2.021.088,78
12) Už advokatūrą mok.	5.295,—
13) Pasų, patikrinimo ir kleimavimo svarstykl. m.	3.561.553,85
14) Paveldėjamojo turto pošlinai	390.831,76
15) Pašto rinkliavos	4.229.644,29
16) Telegrafo rinkl.	3.527.541,26
17) Telefono rinkl.	874.166,62
18) Pelnas iš išvež. į užsienį prekių (linų?)	79.680.896,28
19) Pelnas iš įvež. iš užsienio prek. (iš Amer.?)	60.357.252,42
10) Miškų pajamos	20.659.141,03
21) Žemės ūkio pam.	3.994.405,41
22) Geležinkelių rinkliavos	18.590.017,51
23) Plentų, vieškelių ir vandens kelių pajam.	2.049.609,85
24) Valst. dirbtuvės, pram. ir techn. įmon. bei san.	4.740.951,01
25) Valdžios leidž. laikrašč. knygų ir p. pajam.	885.007,99
26) Gražinimas paskolų ir kt. išlaidų	7.025.217,38
27) Iš parduoto valst. turto.	977.283,28
28) Mokesčiai už mokslą	1.081.117,66
29) Pabaudos ir kitos netikėtos pajamos	4.471.281,65
	<hr/>
Iš viso	411.424.881,58
Iš nepaprastos paskolos	10.904.327,84
	<hr/>
Viso labo	422.329.209,42

Kaip matome, 422 mil. 329 tūkst. auks. išlaidoms padengti vyriausybei reikėjo nepilnai 11 mil. auks. pasiskolinti, o kiti visi pinigai surasta iš normalinių pajamų. Berods, vyriausybė metų pradžioje tikėjosi tų pajamų daug daugiau turėti, net 648 mil. auks. Bet palyginant su 1919 m. pajamomis, kurios siekė tik 30 mil. auks., vis delto 411 mil. auks. yra tai suma, kuri mūsų biudžetui jau daug reiškia. Kad būtų aiškiau, kaip iš tikrųjų mūsų pajamos ir išlaidos pastarųjų dviejų metų bėgyje plėtojos, paduosime keletą palyginamųjų tiems metams skaičių drauge su buvusios 1920 m. sąmatos skaitmenimis.

A. 1920 m. Sąmata ir 1920 — 1919 m. išlaidos (tūkst. auks.):

	1920 m. sulig sąmata:	išlaidos: tikrai:	1919 m. išl. tikrai
1) Valstybės Prezidentas	1.300	695	464
2) Valstybės Taryba	3.800	508	1.399
3) St. Seimas	—	2.077	—
4) Ministerių Kabinetas	9.000	5.987	4.153
5) Užsienio reikalų min-ja	4.000	2.444	2.957
6) Vidaus reikalų min-ja	30.000	23.141	13.048
7) Teisingumo min-ja	20.000	8.767	3.566
8) Švietimo ministerija	26.500	22.153	7.882

9) Žemės ūkio ir v. t. m-ja	33.000	16.632	6.748
10) Susisiekimo ministerija	115.000	69.656	9.646
11) Krašto apsaugos min-ja	437.000	245.623	63.583
12) Tiekimo ir maitinimo m-ja	—	3.744	23.760
13) Darbo ir socialės apsaug. m-ja	—	380	1.771
14) Finansų, prek. ir pram. min-ja	23.000	12.504	—
15) Finansų ministerija	—	719	3.472
16) Prekybos ir pram. min-ja	—	2.042	9.012
17) Žydų reikalų ministerija	400	424	140
18) Gudų reikalų ministerija	300	330	401
19) Valstybės kontrolė	1.750	1.411	448
20) Valstybės spaustuvė	5.700	2.486	?
21) Vyr. Seimo R. K-sija	607	368	

Visų išlaidų 1920 m. einant sąmata turėjo būti 671.593 tūkst. auks. iš tikrųjų buvo 422.329 tūkst. auks.; 1919 m., arba tetsingiau, nuo Lietuvos valdžios susikūrimo pradžios ligi 1920 m. pradžios išlaidų buvo 152.421 tūkst. auksinų.

Dabar pažiūrėkime, kurio būdu šitos išlaidos buvo padengtos. Ir čia mes vėl tuo pačiu keliu tyrinėsime, t. y. paduosime 1920 metų sąmatą ir tų pačių metų bei 1919 m. faktinias išlaidas.

D. 1920 m. sąmata ir 1920 ir 1919 m. faktiniošs pajamos (tūkst. auks.).

	1920 m. Faktiniošs pajamos.	
	sąmata	1920 m. 1919 m.
1) Žemės ūkio bei miško mokestis	42.400	22.750 11.320
2) Nuo nekilnojamo turto (miest.?)	1.600	2.237 ?
3) Nuo prekybos ir pramonės	5.070	8.491 3.641
4) Rinkliava nuo pelno pin. kap.	5	9 —
5) Svaiginamieji gėrimai	6.703	23.293 2.006
6) Tabako rinkliava	3.342	7.413 —
7) Papirosinių gilzių bei pop. rinkl.	61	166 3.217
8) Degtukų rinkliavos	1.101	1.421 —
9) Muitai ir adv. mok.	127.268	113.546 4.260
10) Žyminis, teismo, kanc., dok. ir kt.	11.187	12.979 2.275
11) Pripažinimo mokestis, kleimai	1.766	2.021 60
12) Įvairūs mok. už pasus, leidim. ir kt.	6.700	3.561 210
13) Pošlinai nuo paveld. turto	1.200	390 102
14) Pašto rinkl.	4.412	4.229 ?
15) Telegrafo rinkl.	2.832	3.527 ?
16) Telefonų rinkl.	1.231	874 ?
17) Už išvežamas į užs. prekes (linus)	102.000	79.680 —
18) Už įvežamas iš užs. prek. (Amer.)	113.000	60.357 —
19) Miškų pajamos	160	20.659 ?
20) Iš žemės ūkio ir turto	8.330	3.994 ?
21) Geležinkelių pajamos	66.157	18.590 ?
22) Plentų, viešk. ir vandens kelių	583	2.049 127
23) Valst. dirbt., pram. techn. įmon., sand. ir kt.	10.565	4.740 ?
24) Valdžios leidž. laikr., knyg. ir kt.	528	885 ?
25) Gražin. pask. ir kt. išlaidų	1.597	7.025 ?

26) Iš parduoto valstyb. turto	—	977	?
27) Mokesčiai už mokslą	762	1.081	?
28) Pabaudos ir kit. netikėtos pajamos	2.987	4.471	1.482
29) Įvairių mokes. ir pajamų	—	—	263
30) Paskolos deficitams padengti	—	10.904	117.869

Iš viso faktinių pajamų be paskolų, 1919 m. buvo 29 mil. 190 tūks. auksinų, o 1920 m. 411 mil. 424 tūkst. auksinų. Bei 1919 m. pajamų sąrašė, kurį aš po ranka turiu, daugelio pajamų šaltinių visai nepaminėta, nors visai nebūti negalėjo (pam. pašto, telegrafo, geležinkelių ir t. t.). Ten, kur tokių pajamų 1919 m. nėra, o mano išmanymu, nors ir nedaug, būti galėjo, aš padėjau klaustuką, manydamas, kad tos rūšies pajamų dalis, pažymėta 1920 m. skiltyj, iš tikrųjų priklauso 1919 metams,—juo labiau, didžiumoj atsitikimų kaip tik tų pajamų rūšys žymiai pralenkia sąmatą. Apskritai reikia pasakyti, kad palyginamieji 1919—1920 m. skaitmenys ir 1920 m. sąmata duoda be galo daug medžiagos mūsų ūkio ir finansų padėčiai gvildinti.

II. Mūsų biudžeto ir finansų silpnosios ir gerosios pusės.

Arčiau prisiziūrėjus mūsų praeitųjų metų biudžetui galima rasti ir gerųjų ir silpnųjų jo pusių. Pirmiausia ir svarbiausia mūsų biudžeto geroji pusė yra ta, kad nežiūrint karo ir apskritai nenusistovėjusios padėties mes praeitus metus sugebėjome net ir nepaprastas išlaidas be didelių nepaprastų pajamų padengti. Tie nepilni 11 mil. auks. nepaprastos paskolos ir keletas, daugiausia keliolika, milijonų auksinų iš 1919 m. pajamų, kurios tik bugalteriškai prie 1920 m. priskaitytos, yra tai menkniekis, palyginant su tuo darbu ir išlaidomis, kurios teko mūsų jaunai ir dar tik besiorganizuojančiai valstybei pakelti sąryšyje su kovomis su bolševikais, bermontininkais, lenkais bei jų okupacijomis. Juk 1919 m. iš 152 mil. 80, o 1920 m. iš 422 mil.—249 mil. auksinų arba beveik 60 nuoš. visų išlaidų (tiekinimo ir maitinimo ministerijos išlaidas reikia skaityti prie krašto apsaugos m-jos išlaidų) vien krašto gynimo reikalams sunaudota. Jei palyginti mūsų biudžetą su kitų valstybių biudžetais, tai skirtumas ypač bus aiškiai matyti. Štai latviai, kaip matyti iš „Lietuvos“ š. m. 114 Nr. pranešimo, tik apie 27 nuoš. savo biudžeto sugeba paprastomis pajamomis padengti, o 73 nuoš. tenka surinkti iš paskolų arba naujus popierinius pinigus spausdinant. Pas lenkus padėtis dar blogesnė. Nedaug geriau ir pas vokiečius, kurių skolos tik vienu praeitų metų bėgyje beveik 87 milijardais mk. arba daugiau negu 50 nuoš. padidėjo (1920 m. pradžioje buvo 176 milijardai, o 1921 m. pradžioje 242.7 mlrd.). Gera ir tai, kad mes sugebam mažomis sumomis apsieiti. Juk 422 mil. auksinų yra nedaugiau kaip 7 mil. dolerių, nepilnai 2 mil. svarų arba apie 40 mil. Šveicarijos frankų praeitų metų ir dabartiniu kursu skaitant, arba apie 30-33 mil. aukso markių, t.y. apie 15 mil. aukso rublių. Žinant, kad prieš karą Lietuvos gubernijų biudžetas siekdavo 50-60 mil. aukso rublių, kiekvienas turi pripažinti, kad 422 mil. auksinų arba 15 mil. aukso rublių nėra didelės išlaidos, kad ir mažesniai, negu prieš karą buvo skaityta, plotui (Lietuvos vyriausybės valdomas plotas sudaro apie du trečdaliu viso Lietuvos ploto). Imant proporcingai Lietuvos vyriausybės valdomą plotą (apie 52 tūkst. k. klm.) ir tam plotui pripuolamą biudžeto

ir mokesnių dalį palyginant su biudžetu ir mokesniais prieš karą prie rusų, tai mes pamatysime, kad mūsų žmonėms savo valdžios išlaikymas atsieina ne mažiau, kai per pusę pigiau, negu atsejo rusų valdžios išlaikymas (1913 m. iš trijų Lietuvos gubernijų rusų valdžia išrinko daugiau negu 55 mil. aukso rublių, o išleido sulig sąmata 63 mil., iš jų 19 mil. kariuomenei ir 10 mil. policijai). — Tai vis gerosios mūsų biudžeto pusės. Gera ir tai, kad švietimo ministerijai beveik tiek pat išleista, kiek ir vidaus reikalų ministerijai, kad apie trečdalis visų valstybės pajamų iš valstybinių regalijų bei monopolijų suimta, kad popierinių pinigų nė už skatiką naujų neišleista ir t.t.; nes visa tai rodo į mūsų taupumą, sugebėjimą nedidelėmis išlaidomis ne mažus darbus atlikti, į vengimą pigiu būdu pajamų įgyti ir t.t. Visos šitos čia minėtos ir neminėtos mūsų praeitų metų biudžeto ypatybės rodo gana įtikinamai ir duoda ganėtino laido, kad sugebėsime nepriklausomi išsilaikyti be jokios svietimos pagalbos, ir kad galime laikytis, jei ne žymiai geriau, tai ir neblogiau už kitus. Bet tas pats, grynai finansiniu atžvilgiu imant, taip geras praeitų metų biudžetas rodo ir į jo, arba teisingiau — mūsų finansų, o gal net ir valstybės politikos silpnąsias puses.

Prisižiūrėkime pirmiausia išlaidoms. Beveik visos išlaidos, kurios praeitais metais buvo padarytos, yra krašto gynimo arba jo valdymo išlaidos, o didžiausi sutaupymai vėl padaryta valstybės ūkiui ir politikai svarbiausiose srityse. Štai krašto apsaugos ministerija, palyginant su sąmata, sutaupė 191 mil. auksinų arba apie 56 nuoš. sąmatos. Susisiekimio ministerija sutaupė 40 nuoš. sąmatos, prekybos pramonės ir finansų ministerija 35 nuoš., žemės ūkio ministerija kuone lygiai 50 nuoš. ir užsienio reikalų ministerija 40 nuoš. Visa tai, be abejonės, davė galimybės finansų ministerijai galus su galais suvesti paimant tik 11 mil. auksinų iš nepaprastosios paskolos vieton manytų 84 ar 104 mil. ir dar palikti 20 mil. neišrinktų žemės mokesnių ir iš valstybinių monopolijų nei dviejų trečdalių lauktojo pelno (tikrai — nė pusės) negauti. Bet užtat mūsų ekonominės ir finansinės gerovės pagrindai — žemės ūkis ir susisiekimio priemonės ne tik nepakelta, bet dar toli gražu nepastatyta ant to laipsnio, kuris anksčiau buvo ir be to dar turėjome pakelti keletą militarinių ir politinių smūgių, kurių galėjo nebūti, jei mūsų krašto gynimo ir užsienio politikos reikalams būtų nesišykštėta kiek daugiau išleisti. Juk užsienio reikalų ministerija, priversta sutaupyti 40 nuoš. arba 1, 6 mil. savo sąmatos, didžiausių politinių kovų metu išleido net visą pusę milijono auksinų mažiau negu 1919 m., kada mūsų politinė akcija vos buvo prasidėjusi. Ką ta reiškia, žinom dabar visi, kada lenkų ne tik iš Vilniaus negalim iškrapštyti, bet plačiame pasaulyje nevisi sugeba mūsų visai teisėtus ir teisingus reikalavimus dėl stokos paprastos informacijos suprasti.

Bet ir kitose mūsų biudžeto „gerosiose“ pusėse, arčiau pažiūrėjus, galima nemaža silpnybių surasti. Pavyzdžiui imkime muitus, kurie padengia daugiau negu ketvirtą dalį viso praeitų metų biudžeto. Muitai, kiek jie neturi protekcinio pobūdžio, o tik grynai fiskalinius, visumet pabrangina žmonių gyvenimą beveik nieko už tai neduodami — nors mūsų sąlygose, reikia pabrėžti, muitai neišvengiami tiek grynai finansiniai fiskaliniu, tiek ekonominiu atžvilgiu (protekciniu). Arba imkime valstybinių monopolijų pajamas, ypatingai tą jų dalį, kuri pavadinta pajamomis „už įvežamas iš užsienio prekes“, kurių laukta buvo 113 mil. ir sulaukta tik 60 mil., t.y. ne

ką daugiau kaip pusė. Kiek žinoma, tai yra prėkės, kurios savo laiku buvo nupirkto Prancūzijoje kreditan už 4 mil. dolerių suviršum iš Amerikos ir palyginti — tada gana geromis sąlygomis (mokant tik 5 nuoš.). Reikia manyti, kad 60 mil. tai nėra visos iš tų prekių pajamos, bet vis delto už jas reikės vienaip ar kitaip atsiskaityti. Gera, jei mūsų aukso vertybė ligi atsiskaitymui žymiai pakiltų, bet jei ne, jei reikėtų už dolerį mokėti po 60—70 auksinų, kaip ligi šiol buvo, tai vargu bau tų prekių pajamos padengtų skolą.

Bet tai vis, palyginti, smulkesni dalykai, del kurių galima būti įvairios nuomonės. Bet čia noriu paliesti dar vieną dalyką, kuris beveik visų laikoms labai išmintingu mūsų finansinės politikos darbu — tai laikymasi vokiečių valiutos ir savų popierinių pinigų neleidimas. Gerosios šios priemonės pusės tai tos, kad mūsų pinigai viso pasaulio rinkose priimami, mes patys, negalėdami pigiu būdu naujų pinigų „pasidaryti“, priversti esame taupiau gyventi. Bet, kad savų pinigų neleidimas rodytų koki ypatingą mūsų finansinės politikos nuopelną tame, kad mūsų pinigai aukščiau stovi negu latvių, estų ar lenkų, kurie savo pinigus leidžia — kaip daugelis mano ir sako, — tai šito negalima sakyti. Pirmiausia negalima delto, kad pas mus vartojamų pinigų vertybę nustatome visai ne mes, o vokiečiai, kurie ligi šiol spausdino pinigų tiek, kiek jiems reikėjo, lygiai taip pat kaip lenkai ir latviai, ir jei jų ir mūsų pinigų kursas dabar aukščiau stovi už lenkų ar latvių, tai visai ne mūsų nuopelnas, o vokiečių ekonominės padėties ir lenkų bei latvių nesugebėjimas savo ūkio balansą išlyginti. Juk vokiečių markė mūsų valstybės susikurimo pradžioje, t. y. 1918 m. pabaigoje, užsieniuose dar buvo vertinama apie 50 nuoš. jos prieškarinės arba aukso vertybės, tuo tarpu dabar vertinama tik 9 — 10 nuoš., — visai nežiūrint į tai, kad mūsų biudžetas beveik be deficitu, kad užsienio prekybos balansas 25 nuoš. aktyvo duoda, o popierinių pinigų mes nei už skatiką neišleidome, ir kad per tuos du su puse metų ne vieną tūkstantį auksinų dar suplėšėme ar kitaip sunaikinome ir tuo popierinių pinigų skaičių dar dirbtinai sumažinome. Nes tas šimtas — antras milijonų auksinų ar markių mūsų prekybinio balanso aktyvo nors mūsų prekybos balanse žymų nuošimtį sudaro, bet prieš vokiečių prekybos pasyvo milijardus jis yra lašas jūroje ir jei kiek reiškia ir naudos kam daro, tai ne mums, o vokiečiams. Taip pat tas faktas, kad mes savo pinigų visai nespausdinam, o turto ir net aukso vis delto šiek tiek turim (iš Rusų gavom), vokiečių markės nei mūsų vad. aukso kurso nei kiek negali pakelti, nes vokiečių auksas mažėja, o popieriniai pinigai dauginasi. Taip, mūsų vyriausybės susikurimo pradžioje, t. y. 1918 m. pabaigoje vokiečių valstybės bankas turėjo dar 2.48 milijardus metalo, tame skaičiuje 2.26 milijardus aukso, o popierinių pinigų tebuvo išleista tik 32.30 milijardų, t. y. buvo dar padengta apie 6 nuoš. Tuo tarpu š. m. balandžio mėn. pabaigoje metalo buvo tik 1.10 milijardo (aukso 1.09), o popierinių pinigų paleista į apyvartą jau 80.93 milijardai, t. y. liko padengta ne ką daugiau kaip 1 nuoš. Ir jei vis delto vokiečių markė stovi geriau, negu lenkų ar latvių pinigai, tai delto, kad ten ekonaminė ir finansinė padėtis dar blogesnė (pav. lenkų užsienio prekybos pasyvas siekia ligi 95 nuoš. jų užsienio prekybos balanso, o aukso popieriniams pinigams nė tiek neišeina kaip pas vokiečius). Ir apskritai reikia pasakyti, kad prie mūsų ekonominės ir finansinės padėties, jei mes savo pinigų nespausdindami kiek gero padarėme.

tai tik ne sau. Tikrai mūsų naudai tokios rūšies mūsų „finansinė politika“ mums tik tada būtų galėjusi išeiti, jei mūsų užsienio prekybos balansas būtų kaip lenkų — su dideliu pasyvu, o biudžetas eitų su dideliais deficitais. Dabar gi mūsų turtingumas ir mūsų taupumas, savaime labai geros ir brangintinos ypatybės, — ši kartą mums beveik jokios valstybiniai — finansinės naudos nepadarė.

Įsiziūrint daugiau į praeitųjų dviejų metų biudžeto davinius gal. ma dar štai kas trumpais žodžiais pasakyti. — Mokesčių sistema visai dar neišplėta, — teisingiau — nėra jokios sistemos, jei neskaityti netiesiųjų mokesčių, kurie imant taip pat labai net tobulai neduoda nė pusės to, kiek galėtų duoti; apie tai savo laiku jau net viešai buvo daug kalbėta St. Seime finansų ministerijos etatus svarstant. Del ateities reikia manyti apie tiesiųjų mokesnių geresnį sutvarkymą ir jų išplėtojimą, taip pat apie netiesiųjų mokesnių išstobūlinimą. Bet ypač reikia kreipti dėmesį į valstybinių regalijų pelno pakėlimą, nes su vienu mokesčiais vistiek mes neapsieisime, o Amerikos prekės ir linų biznis netrūkus turės pasibaigti. Ir čia reikia ieškoti kitų šaltinių. Tų šaltinių matyti jau tik į pajamų sąrašą pažvelgus. Pirmiausiai, pav., mes matome, kad svaiginamųjų gėrimų mokesniai davė beveik keturis kartus daugiau, negu finansų ministerija statydama sąmatą tikėjosi išrinkti: tabako rinkliava davė du kartus daugiau. Ir tai pozicijos, kurios sudaro dešimtis milijonų vien iš mokesnių. Ir šios pozicijos taip lengvai kontroliuojamos, kad prašyte prašosi tiesiog į valstybės monopolį, kaip daugelyje valstybių ir yra padaryta. Toliau miškų pajamos. Jų praeitais metais buvo tik 20 mil., bet iš praeitų metų užsienių prekybos apyskaitų mes žinome, kad vien į užsienius miško arba jo medžiagos išgabenta beveik už 200 milijonų auksinų. Tai jau graži suma ir būtų gera paspartis mūsų biudžetui. O miškai dabar jau yra nacionalizuoti, taigi nuo mūsų pačių priklausys, kiek mes mokėsime tais turtais naudotis. Pagaliau — negalima ilgiau laukti su mūsų valiutos reforma. Jei mūsų ekonominė ir finansinė padėtis ateityje ir nebūtų tokia gera, kaip ligi šiolei (ypač kai Vilnių ir Klaipėdos kraštą gautume), vis dėlto mūsų padėties negalima lyginti su vokiečių padėtimi ir dėlto negalime su jais savo finansų likimo risti. Prie savo valiutos reformos mes dar ir dėlto turime greičiau eiti, kad vokiečiai patys apie tokią reformą arba tam tikros rūšies devalvaciją ima kalbėti ir mums dar ilgiau laukiant gali ne maža nuostolių būti.

Albinas Rimka.

Pasaulinė ūkio ir finansų padėtis dabar ir prieš karą.

Ūkio ir finansų reikalai yra taip susipynę, kad šiandien jei nori kas vesti ūkio ir finansų politika, arba net savo privatinę prekybą ar pramonės reikalą tinkamai pastatyti, būtinai turi pažinti ne tik savo šalies žmonių reikalavimus, bet ir pasaulinę ūkio ir finansų padėtį nuolatose sektė. Nes ką mes galime žinoti, kurion pusėn mūsų žemės ūkis arba pramonė lenkti, jei nežinome, kokia tos ar kitos ūkio šakos padėtis yra tarptautinėje

rinkoje? Arba ką mes galime žinoti, kuriuo būdu ir keliu eiti prie mūsų finansų bei pribrendusios valiutos reformos, jei nieko nežinome apie tarptautinę finansų ir valiutos padėtį? Štai šiandien daug kalbama apie mūsų monetos ir valiutos tos ar kitos valstybės monetai ar valiutai prilyginimą, kiti vėl daug naudos mato net ir dabartinėje padėtyje, bet visa tai remiama nieku nepamatuojamais tvirtinamais arba nuosavu „man rodos“. Tuo tarpu visur kitur, net daug blogesnėse sąlygose esamose valstybėse, visi tokie klausimai tirinėjami, gvildenami ir išanksto spaudoje skelbiami. Taip pat niekam iš mūsų nėra paslaptis, kad mūsų nedidelės valstybės ūkio ir finansų padėtis negali visai liuosa būti nuo pasaulinės, o ypač artimųjų kaimynų ūkio ir finansų padėties, ypač šiandien, kada net kaimyninių valstybių pinigų ženklus naudojame.

Apskritai tenka pasakyti, kad pasaulinio ūkio ir finansų plėtotės kryptį dabar nustato dvi valstybės — Anglija su savo kolonijomis ir Amerika, nes čia ūkis ir finansai geriausia stovi, geriausia suorganizuota ir šie kraštai savo tiesioginėje įtakoje laiko, kadangi Rusija tuo tarpu jokios svarbesnės rolės ne vaidina, viso pasaulio ūkį ir finansus, išskiriant gal vieną Japoniją. Bet daugiausia tų dviejų galybių įtakai pasiduoti turi ir pasiduoda Vokietijos ūkis ir finansai, su kuria mus tuo tarpu riša vienoda valiuta ir 75 nuoš. mūsų užsienio prekybos. Taigi arčiau pažinti tų kraštų ūkio ir finansų padėtis mums būtina reikalinga, jei norime šiek tiek pas save namie orientuotis.

Imant kalbėti apie ūkio ir finansų padėtį, ir ypač lyginti ją su padėtimi prieš karą nenoroms prisimena garsaus Amerikos finansininko Frank A. Vanderlipo 1919 m. pradžios kelionė po Europą. Jis ketino būti tik tai Londone, kad vietoje ištirus Londono ir dalinai Europos finansinę padėtį (Vanderlipas yra drauge ir žymus kapitalistas, National City Bank prezidentas). Bet čia jis tiek daug jam naujų ir netikėtų dalykų pamatė, kad nepasitenkinęs Londonu atliko Prancūziją, Italiją, ir kitus Europos kraštus ir taip buvo visa ku nusteabinas, kad grįždamas namo laive penkias dienas pašventė, diktoduodamas knygą kurią jis pavadino: „Kas pasidarė Europai“ (What happened to Europe). Vanderlipas atvirai sako, kad tai, ką jis pamatė Europoje, jį be galo didelį įspūdį padarė. „sunku tikėti — jisai sako — kada matai kraštą, kuris paviršium išrodo visai normalus, matai žmones, kurie taip pat yra iš paviršiaus normaliai apsirėdę ir pavalgę, ir žinai, kad tiems žmonėms grėsia katastrofa, apie kurią jie ir nesapnuoja, katastrofa, kuri nuolat artinasi... Kaip dabar dalykų padėtis stovi, tai gali ištikti tvanas...“

Tai buvo pasakyta didelio proto žmogaus, kuris iš svetur atvažiavęs turėjo progos žinovo akimis į Europos ūkio ir finansų padėtį arčiau pažiūrėti. Nuo to laiko praėjo pora metų. Ir daug iš to, ką Vanderlipas Europai pranašavo, yra jau atsitike. Bendrajai padėčiai nušviesti tik pora pavyzdžių noriu paduoti. — Bankrotų Vokietijoje 1920 m., viešų varžytinių del subankrutimo arba likvidavimo buvo 1324; o šiais 1921 m. tik sausio, birželio, kovo ir balandžio mėnesiais jau jų 1007 prisirinko. Anglijoje pirmąjį 1920 m. bertainį (sausio, vasario ir kovo mėn.) panašios rūšies varžytinių buvo 310, o šiemet tuo pačiu laiku jau 753. Amerikoj praėitų metų pirmąjį bertainį (sausio, vasario ir kovo mėn.) tokių viešų pardavimų buvo 1627, o šiemet — 4870.

Šitie skaitmenys gana aiškiai rodo, kaip nepaprastai daug šiemet pakilo viešų pardavimų, t. y. bankrotų skaičius.

Dabar imkime kitos rūšies skaitmenų pluoštą, būtent iš atskirų valstybių užsienių prekybos, nes šios rūšies skaitmenys geriausia parodo kalbamos valstybės ūkio ir finansų padėtį.

Užsienių prekyba (kiekvienos valstybės pinigų milijonais):

	Įvežta.	Išvežta.	Daugiau įvežta.	Daugiau išvežta.
Amerikos Jungt. Valst. (mil. dol.).				
1913 m.	1749	2476	—	727
1919 "	3904	7920	—	4016
1920 "	5279	8229	—	2950
Anglija (mil. sv.):				
1913 "	659	525	134	—
1919 "	1626	480	1146	—
1920 "	1937	1558	379	—
Prancūzija (mil. fr.):				
1913 "	8421	6880	1541	—
1919 "	35799	11880	23919	—
1920 "	35404	22435	12969	—
Italija (mil. fr.):				
1913 "	3645	2512	1133	—
1919 "	16623	6066	10557	—
1920 "	15862	7804	8058	—
Švedija (mil. kr.):				
1913 "	859	818	41	—
1919 "	2534	1589	945	—
1920 "	3373	2294	1079	—

Kaip matyti iš šitų skaitmenų, tik vienos Amerikos užsienių prekybos balansas žymų aktyvą turi. Net švedai, kurie prieš karą savo užsienių prekybos balansą išlygindavo, o karo metais žymų aktyvą turėjo (1914—1918 metais švedų užsienių prek. balansas visą laiką su aktyvu buvo ir per tuos penkis metus švedai išvežė daugiau negu įvežė išviso už 1145 mil. kronų), bet 1920 metus pabaigė su milijardu pasyvo. Ir kaip prisižiūri arčiau į skaitmenis, tai pamatai, kad iš visų valstybių, be Amerikos, tik Japonija, Indija ir Argentina iš šio karo laimėjo, o visos Europos valstybės, neišskiriant ir neutralinių, be galo nuvargo. Šių metų pirmąją pusę užsienių prekyba eina dar tais pačiais keliais, kaip praeitais metais, tik neutralinėse valstybėse ir Anglijoje matyti daugiau tendencijos į normales vėzes įeiti. Apie Vokietiją ir kalbėti nereikia. Visuomet labai greitai su statistikos žiniomis, Vokiečiai dabar ir šioj srityj atsilikę ir ligi šiol (birželio 15 d.) tebėra paskelbta tik praeitų metų 10—ies mėnesių daviniai, bet ir tai dar nepilni, nes įvežamoms prekėms visai nepažymėta jų vertybės. Bet skaitant įvairias prekes dvigubais centneriais (dc=100 kg.) ir palyginimui imant tų pačių 10-ies mėn. (sausio — spalio m.) iš 1913 m., randamo štai ką:

		Išveža	Išveža
Ivorių prekių (1000 dc)	1913 m.	606 868	611 678
" " "	1920 "	150 780	162 331
Arklių	1913 "	130 994	4 849
"	1920 "	37 526	6 82

Šitie skaitmenys rodo, kad nors vokiečių užsienio prekybos balansas ir praeitais metais netoli pusiausvirumos buvo, bet pati užsienio prekyba yra keturis kartus sumažėjusi ir jau vien šitie skaitmenys rodo, kaip tai turi būti bloga visa vokiečių ūkio padėtis, palyginant ją su padėtim prieš karą¹⁾.

Dabar pažiūrėkime dar į vienos rušies davinius, būtent į bedarbių skaičių. Prieš karą (1919 m.) Anglijoje buvo 966 tūkst. organizuotų darbininkų ir iš jų 2,1 nuoš. buvo be darbo. Dabar Anglijoje organizuotų darbininkų yra apie 2 milijonai ir iš jų 10 nuoš. neturi darbo, o „Labour Gazette“ apskaitymais, iš visų 12 mil. Anglijos darbininkų darbo neturi 11,3 nuoš., be to dar 800.000 darbininkų dirba nepilną laiką (streikuojantieji į bedarbių skaičių neįskaitomi). Vokietijoje gegužės mėn. pradžioje buvo 478 tūkst. darbo ieškančiųjų ir tik 66 tūkst. atvirų vietų. Italijoje šį pavasarį visos stambiosios pramonės įmonės darbininkų skaičių per pusę sumažino, o daugelis mažesniųjų, kai kurios ir iš didžiųjų, visai užsidarė. Net Amerikoje, palaimintojo šalyje, šiemet bedarbių skaičius visa 1,5 nuoš. paklio, o 1424 įmonėse, kur metų pradžioje dar buvo 1.610 tūkst. darbininkų, pavasariui tepalikta tik 1.500 t. darbininkų.

Gamyba. Jei dabar pažiūrėti į gamybą, kaip ji išrodė prieš karą dabar po karo, tai čia taip pat rasime bendrą gamybos sumažėjimą. Štai keletas skaitmenų:

A. Žemės ūkio produktai:	1913 m.	1914 m.	1919 m.	1920 m.
a) Kviečiai (mil. tonų):				
Amerikoje	20,77	24,25	25,60	20,20
Kanadoje	6,30	4,39	5,24	7,14
Argentinoje	5,40	3,10	5,83	5,03
Indijoje	9,87	8,56	—	10,09
Rusijoje	22,77	18,71	—	—
Vokietijoje	4,65	3,97	2,17	4,00
Visam pasaulyje	108,—	101,—	72,5	77,5
b) Rugiai (mil. t.):				
Rusijoje	24,44	23,84	—	—
Vokietijoje	12,22	10,42	6,10	4,97
Visam pasaulyje	61,—	—	13,60	14,90
c) Bulvės (mil. t.):				
Visam pasaulyje	—	82,18	93,—	111,—
Vokietijoje	54,21	45,56	21,5	28,2
d) Cukrus (mil. t.):				
Visam pasaulyje	17,27	18,70	16,30	15,80
e) Medvilnė (mil. ritinių = ball.):				
Visam pasaulyje	27,5	29,8	20,7	—

¹⁾ Birželio 16 d. D. Allg. Ztg. paskelbti 1920 m. lapkr. m. prekybos daviniai bendrosios padėties nepakeičia.

B. Anglis ir mineralai:

a) Anglis (mil. t.):				
Visam pasaulyj	1478,—	1346,—	1158,—	1300,—
Anglijoj	292,—	270,—	233,—	228,7
Vokietijoj	190,—	161,—	116,7	131,3
Amerikoj	517,—	466,—	494,—	—
b) Rūda (mil. t.):				
Visam pasaulyj	77,80	59,10	—	—
Anglijoj	10,26	8,94	7,40	8,—
Amerikoj	30,96	23,33	30,58	36,41
Per. 9 mėn. Vokietijoj	19,29	14,34	5,23	—
Visam pasaulyj:				
c) aukso (1000 kg.)	692,—	661,—	549,—	—
d) sidabro (mil. kg.)	6,96	5,0	5,5	—
e) petrolėjaus (mil. t.)	52,3	54,7	80,—	—

Taip dalykų padėtis išrodė, bendrais ruožais imant, ligi šių metų pradžios. Šiemet dėl ekonominės depresijos gamyba beveik niekur gerai neina. Pavyzdžiui, didžiausias anglies gamintojas ir pristatytojas, anglai, jau beveik trys mėnesiai nė vienos tonos anglių neprikasė. Kitos pramonės šakos delto taip pat daug nukentėjo. Bet ir be to toj pačioj Anglijoj šiemet iš pat metų pradžios taip nederbama kaip kitąsyk. Pavyzdžiui geležies gamyboj pernai metais vidutiniškai budavo prigaminama po 108 tūkst. tonų kasdiena, o šiemet ta pati gamyba štai kaip išrodo:

sausio mėn. pagaminta	2,4	mil. t.,	vidut.	77	tūkst. t. kasdien
vasario " " "	1,9	" " "	69	" "	
kovo " " "	1,6	" " "	43	" "	

Valstybių finansinę padėtį gali nušviesti jų emisijos bankų atskaitomybė. Čia trumpai suglaudęs paduodu svarbesniųjų valstybių emisijos bankų atskaitomybę 1914 m. viduryje, t. y. umai prieš karą, 1914 metų pabaigoje, t. y. karo pradžioje, 1918 metų pabaigoje, t. y. kurui ką tik pasibaigus ir 1921 m. gegužės mėnesio pradžioje.

	1914 m. vidur.	1914 m. pabaig.	1918 m. pabaig.	1921 m. geg. pr.
Vokiečių Reichsbank (milijar. mar.)				
Metalo	1,63	2,13	2,28	1,10
Tame sk. aukso	1,31	2,09	2,26	1,09
Darleh.-Kassensch	—	0,88	5,27	22,97
Vekselių	1,21	3,94	27,42	56,80
Notų ap.	2,41	5,05	22,19	71,12
Depozitų	0,86	1,76	13,28	14,98

Amerikos Federal Reserve Bank. Isteigtas karo metu (milj. dol.).

Aukso	—	—	2090	2343
Vekselių	—	—	2010	2180
Depozitų	—	—	1553	1622
Notų ap.	—	—	2685	2982

Anglijos Bank of England (milj. sv.)

Atsarga (reserve)	28,52	51,81	28,24	18,04
Metalo pinigai	39,60	69,49	79,98	128,36
Notų apyvartoj	29,53	36,14	70,19	128,77
Vekseliai	34,83	106,24	106,47	78,90
Priv. įdėliai	43,79	128,06	214,89	113,56
Valst. išdo lakš.	12,58	26,93	26,31	49,19

Prancūzijos bankas (mil. frankų).

Auksas	3731	4158	5486	5518
Vekseliai ir pask.	2327	4508	3626	5332
Notų	5811	10042	31055	38833
Priv. depozitų	846	2651	2392	3087

Italijos bankas (mil. lirų).

Gryni (metalo) pin.	1222	1259	1276	1338
Vekseliai	418	756	887	3358
Valst. pop.	—	203	205	7479
Kitokios vert. (Efr.)	79	—	762	14483
Notos	1557	2170	9223	1929
Depozitai	5	18	106	179

Švedijos bankas (milj. kronų).

Auksas	105	108	277	282
Depozitai	112	51	116	130
Vekseliai ir pas.	113	202	423	497
Notos	226	301	783	669
Depozitai	70	71	154	104

Arčiau emisijos bankų atskaitomybei prisiziūrėjus matyti, kad auksas karo metų suplaukė į Ameriką, Angliją ir dalinai į neutralines valstybes, bet daugiausia aukso pagavo Japonija (karo pradžioje japonų emisijos bankas turėjo 221 mil. yenų aukso ir sidabro, o šių metų gegužės pradžioje buvo jau 1279 mil. yenų). Palyginę šiuos skaitmenis su užsienių prekybos skaitmenimis mes galime rasti valiutos pigumo ar brangumo rodyklę.

Skolos. Bet pirmiau dar pažiūrėkime į atskirų valstybių prasiskolinimą.

Valstybių skolos prieš karą ir po karo (milijonuose):

Valstybės	Pinigai.	Skolų dydis milijonais.		Skolų dyd. pakilo nuoš.	Vienam žmogui išėjo.		1920 m. gale.
		prieš karą	po karo		pr. kar.	po kar.	
Vokietija	Markės	5158,0	196100,0	3702	79,4	3246,0	255644
Amerika	Dolėriai	1028,0	24225,0	2257	11,0	226,3	24325
Australija	Svarai st.	17,5	350,0	1900	3,9	78,6	

Anglija	"	706,0	7882,0	1016	15,6	174,1	7832
Kanada	Doleriai	286,3	2527,4	783	39,7	302,3	
Prancūzija	Frankai	33637,0	219388,0	552	849,4	5773,4	
Italija	Liros	15281,1	78107,7	411	440,7	2137,2	98071
Belgija	Frankai	4662,6	19591,5	323	623,2	2565,0	30500
Ispanija	Pesetos	9562,3	12013,1	26	479,3	579,8	
Japonija	Yenos	2719,4	3527,0	30	51,0	61,8	
Argentina	Pesos	1238,0	1270,0	3	157,0	152,2	
Švedija	Kronos	648,3	1567,0	142	117,4	269,5	1515
Norvegija	"	360,1	1016,9	182	152,7	386,4	
Danija	"	360,9	925,0	156	125,6	303,6	
Olandija	Guldenai	1161,6	2764,1	138	198,3	407,8	
Šveicarija	Frankai	1710,3	3700,2	116	454,2	939,9	

Taip išrodo atskirų valstybių skolos. Iš čia matome, kad daugiausia dabar yra praskolinus Vokietija, ir jos skolos gana smarkiai auga. Mažiausia skolų karo metais pasidarė Argentina, Japonija ir Ispanija. Kad būtų pilnesnis vaizdas, prisiziūrėkime taip pat, koks nuošimtis popierinių pinigų yra, t. y. š. m. balandžio mėn. gale, buvo padengta auksu:

	Popierinių pinigų apyvartoj yra (milijonu)	Popierinių pinigų padengiamo metalo nuošimtis.
Anglijos svarų	128,5	99,9
Amerikos dolerių	2982,0	80,0
Ispanijos pesetų	4214,9	73,3
Šveicarijos frankų	971,5	67,4
Olandijos florinų	1043,3	59,9
Švedijos kronų	680,5	41,4
Prancūzijos frankų	38311,2	15,1
Vokietijos markių	70839,7	1,55

Valiutos padėtis atskirose valstybėse priklauso ne vien nuo esamo arba turimo aukso ar kitokio metalo bei turto dydžio, bet taip pat, arba net ir daugiau, nuo jos apyvartos arba pareikalavimo užsieniuose, t. y. nuo užsienio prekybos. Pavydžiui galima imti Anglų svarą ir Amerikos dolerį. Nežiūrint į tai, kad beveik kiekvienas į apyvartą paleistas Anglijos popierinis svaras yra padengtas aukso svaru (99,9 nuoš.), o Amerikos tik 4/5 (80 nuoš.) popierinių pinigų yra padengta aukso fondu, vis dėlto Amerikos doleris pasaulio rinkoj visur daugiau vertinamas, negu Anglijos svaras. Priežastis aiški: Amerikos užsienio prekybos balansas turi apie 3 milijardus dol. aktyvo, o Anglijos — apie 400 milijonų sv. pasyvo (pastaruoju laiku Amerikos doleris dar ir delto pakilo, kad vokiečiams uždėta pareiga karo nuostolių atlyginimo sumos doleriais mokėti). Arčiau prisiziūrint valiutos plėtotei matome štai ką:

Buvo vertinama:	1914 m.	1918 m.	1920 m.	1921 m.	
Vokiečių 100 markių:	birželis	gruodis	sausis	kovas	birž.
Amerikoj (dol.)	23,82	—	2,06	1,06	1,49
Anglijoj (šiling.)	97,9	—	10,65	5,93	8,00

Prancūzijoj (frankų)	123,45	—	22,00	14,50	18,62
Šveicarijoj (frankų)	123,45	58,69	11,25	6,25	11,00

II. Amerikos I doleris:

Vokietijoj (markių)	4,19	—	49,00	99,00	66,00
Anglijoj (svarų)	0,24	—	0,28	0,26	0,27
Prancūzijoj (frankų)	5,18	5,62	13,33	15,00	12,25
Šveicarijoj (frankų)	5,18	—	5,66	—	5,90

III. Anglijos I svaras:

Vokietijoj (markių)	20,429	—	188,5	340,0	260,0
Amerikoj (dolerių)	4,86	4,72	3,50	3,87	3,78
Prancūzijoj (frankų)	25,20	26,76	—	—	46,40
Šveicarijoj (frankų)	25,20	—	—	—	22,40

Kaip rodo šitas palyginimas, tik vienas Amerikos doleris kai karalius laikosi nepasiekiamoj aukštybėj, tuo tarpu net Anglijos svaras daug žemiau stovi, — nežiūrint, kad Anglijos svaras yra padengtas beveik visu 100 nuoš. aukso; o doleris tik 80 nuoš. Praeitų metų pabaigoj New Yorko biržoj svetimų valstybių pinigai buvo vertinami, palyginant su prieš karą būvusiu arba oficialiniu kursu:

Šveicarijos	78,8	nuoš.	Prancūzijos	20,4	nuoš.
Olandijos	77,9	„	Italijos	17,9	„
Švedijos	73,7	„	Rumunijos	6,5	„
Anglijos	72,5	„	Vokietijos	5,7	„
Ispanijos	69,7	„	Čekijos	5,6	„
Danijos	58,6	„	Jugo - Slavijos	3,5	„
Norvegijos	58,6	„	Austrijos	1,1	„
Graikijos	38,6	„	Vengrijos	0,9	„
Belgijos	32,0	„	Lenkijos	0,8	„

Tiek buvo vertinama Europos valstybių pinigai praeitų metų gale. Dabar bendroji padėtis nedaug teatsimainiusi, išskiriant lenkų markę, kuri dabar žymiai mažiau vertinama negu praeitais metais.

Su visais šitais gamybos bei užsienių prekybos (eksporto) sumažėjimu ir skolų bei popierinių pinigų padidėjimu yra ankštai surišta prekių ir apskritai gyvenimo pabrangimas iš vienos pusės ir atlyginimo už darbą padidėjimas iš kitos. Šioj srityj taip pat ne visose valstybėse vienodai viskas eina. Jei imti svarbiausių prekių didmenų prekybos kainas, kaip jės yra nustatomos biržose, ir 1913/14 metų kainas prilyginti šimtui, tai štai kokį vaizdą gausime:

	1920 m.		1921 m.	
	bal.	lapkr.	saus.	bal.
Didmenų prekybos indekso kainos: 1913/14. m.				
Vokietijoj valdžios stat. apsk.	100			
„ „ Frankf. Ztg. apsk.	100			
Amerikoj, Bradstreet apsk.	100			
Anglijoj, Ekonomisto apsk.	100			
Prancūzijoj, Statist. Gen. apsk.	100			
Italijoj, Bacchi — sulig „Statist“	100			
Švedijoj, Sv. Handelst. apsk.	100			
	1252	1373	1260	1216
	1604	1670	1626	1428
	225	148	134	120
	306	245	209	183
	588	460	407	344
	664	670	642	
	354	331	267	229

Tuo pačiu būdu skaitant gyvenimo brangumą, randame štai ką:

	Amerikoj. maist.,	Anglijoj. maist., b. ir r., ¹⁾	Prancūzijoj. maist., m. b. ir r., ²⁾	Vokietijoj. m. ir butas.
1914 m. liepos m.	100	100	100	100
1920 „ vasario „	196	233	230	295
„ gegužės „	212	255	250	341
„ lapkričio „	189	282	269	385
1921 „ sausio „	169	263	251	—
„ balandžio „	149	232	228	894

Jei dabar prisiziūrėti atlyginimui už darbą ir palyginti tuo pačiu būdu darbininkų gaunamą užmokesnį, tai čia taip pat ne vienodas plėtojimas matyti. Taip, Amerikoj, New Yorko valstybėj 1914 m. darbininkas vidutiniškai gaudavo 12—13 dol. savaitei, 1920 m. lapkr. mėnesį tie patys darbininkai gaudavo vidutiniškai beveik 29 dol. (28,93), o šių metų kovo mėn. jau tik 26,97 dol., ir ten atlyginimas už darbą nuolatos mažinama. Anglijoj tas pats reiškiny. Ir Anglijoj darbininkų atlyginimas nuolat mažinamas (kaip Amerikoj, taip Anglijoj delto kyla streikų, bet po mažesnės ar didesnės kovos darbininkams beveik visur tuo tarpu tenka nusileisti, nes esant visuotinam ekonominiam kriziui darbdaviams streikas didelių nuostolių nedaro ir jie laikosi ilgiau negu darbininkai). Tik Vokietijoj tuo tarpu užmokesnis už darbą del nedidelio atpigimo ir pinigų vertybės menkumo nemažinamas, o kai kur net keliamas, nežiūrint, kad Vokietijos darbininkų atlyginimas, skaitant popierinėmis markėmis, yra pakilęs nuo 600 ligi 1100 nuoš. lyginant su atlyginimu prieš karą.

Iš šitų trumpai suglaustų statistikos davinių kiekvienas gali aiškiai matyti, kokių begalinių sunkenybių dar turi pergalėti visos pasaulio valstybės ligi jos savo ūkį ir finansus taip sutvarkys, kad gyvenimas vėl normaliniu keliu galėtų eiti. O su tuo reikia skaitytis ir mums, savąją ūkio ir finansų politiką vedant.

A. Rimka.

P. S. Šiam straipsniui atskirus skaitmenis ir šiaip medžiagos ėmiau daugiausia iš šių šaltinių: 1) „Wirtschaft und Statistik“ š.m. 1 — 5 Nr., 2) Reichsarbeitsblatt 1920 — 1921 m., sąsiuvai ligi š. m. birželio, 3) Die Indexkalender „Frankf. Ztg.“ š. m. 1 — 4 laidos, 4) Indexziffern ueber die Kosten der Lebenshaltung... von Dr. M. Elsas, 1921, Mai, 5) Handelsblatt der „Frankf. Ztg.“, 6) Volkswirtschaftlicher Teil der „Deutsch. Allg. Ztg.“ 7) Finanz und Handelsblatt der „Voss. Ztg.“, 8) Statistisches Jahrbuch fuer das Deutsche Reich, 1920, 9) The Manchester Guardian Commercial (geg. m.), 10) The Manch. Guard. Weekly (birž. m.).

¹⁾ Išvesta iš Frankf. Ztg. apskaitimų.

²⁾ m. b. ir r. = maistas, butas ir kasdieniniai rūbai.

Pasaulio politikos apžvalga.

Didžiosios santarvės „mažieji“ nesusipratimai. Taip paprastai vadina nesusipratimus, kilusius pastaruoju laiku tarp anglų ir prancūzų, didžioji dalis prancūzų spaudos, nors laiks nuo laiko ir jos tarpe pasigirsta balsų, kad tie nesusipratimai nėra tokie maži, pagaliau jei jau būtų tokie maži, tai nereikėtų taip daug nervintis.

Apskritai reikia dar kartą pripažinti, kad dideli pasisekimai žmones apsvaigina. Karštakraujai prancūzai, vokiečius nugalėję juo labiau turėjo apsvaigti, kad labai jau jie išvargę buvo ir labai daug nukentėję. Naujasis vokiečių atstatymo ministeris Rothenau savo kalboje birželio 2 d. reichstago posėdyje patsai pabrėžė, kad „yra faktas, jog 3,3 mil. hektarų žemės Prancūzijoje yra nunaikinta, 300.000 namų visai sunaikinta ir 70.000 suardyta. Skolos taip pat be galo išaugusios, biudžetas su dideliais deficitais. Visa tai padarė karas, o prancūzams tiesioginiai — vokiečiai. Dabar vokiečiai parblokšti ir savaime suprantama, kad prancūzai, laikydami vokiečius karo kaltininkais, nori iš jų kuodaugiasia atlyginimo gauti. Bet kaip tą atlyginimą išgauti? Prancūzams rodosi lengviausias ir tikriausias kelias — tai užimti turtingas Ruhr sritis su jų pramone ir anglų kasyklomis. Taip galvoja paprasti žmonės. Kariai ir apskritai žmonės, kurie supranta, kaip greitai vokiečiai sugeba susitvarkyti ir kaip sunku su jais kariauti, mano, kad reikėtų dar gera strateginė linija savo rankose turėti, kad apsaugoti nuo visokių netikėtų atsitikimų. Tokia linija gali būti tik Reinas. Ir jie, gen. Focho vadovaujami, visais keliais prie to stengiasi priėti. O kadangi vokiečiams visas Versailės taikos sutarties sąlygas lojaliai pildant ne tik į Ruhr sritis negalima būtų iėti, bet ir iš dabartinių Reino pozicijų reikėtų su laiku išsikraustyti, tai prancūzai delto ir nervinasi bei stengiasi padaryti visa, kad vokiečiai taikos sutarties sąlygų nepildytų arba negalėtų išpildyti. Tik taip, o ne kitaip aiškinant galima surasti prancūzų pastarųjų laikų politiką ir jų vis nemažėjantį nepasitenkinimą ne tik vokiečiais, bet ir visais kitais, kurie tokiai priešvokiškai politikai nepritaria. Ir visa prancūzų politika Lenkijoje tą patį pagrindą turį. Reikia kad lenkai, jų dabar samdomi talkininkai, būtų kiek galint stipresni, kad daugiau vokiečius galėtų iš kitos pusės spausti. Delto, tarp kita ko, prancūzams neprieštaraujant anksčiau buvo surengta Želigovskis, o dabar tam tikriems prancūzų politikos ir karo vadams pritariant — Silezijoje surengta antra Želigovskio laida su Korfanty priešakyje.

Kokia anglų pozicija? — Viena aišku: anglams negali perdaug patikti, kad kas nors pasaulio rinkoje išeitų kaipo jų žymus konkurentas. O jei prancūzai valdytų Ruhr sritis ir stovėtų ant Reino vakaruose, ir per samdomus talkininkus, t. y. lenkus, rytuose valdytų Silezijos kasyklas ir pramonę ir dar kelią į Rusiją, tai anglai turėtų tokį konkurentą, su kuriuo reikėtų visur labai ir labai skaitytis, juo labiau, kad vokiečiai, būdami iš visų pusių apkarpyti ir susilpninti, visai menki būtų pirkikai anglų pramonės rinkose. Iš to savaime išeina, kad anglų interesams visai nenaudinga perdaug susilpninti vokiečius ir jų vieton perdaug sustiprinti prancūzus. Ir, pav., anglai dėjo visas pastangas, kad tik neįleidus prancūzų į Ruhr sritis. Kai Berlyne per savo pasiuntinį anglai darė ir padarė visa, kad tik vokiečiai neduotų bent

formalio preteksto prancūzams į Ruhro kraštą įeiti, tai Londone ir Paryžiuje vėl buvo daroma spaudimas į prancūzus. Anglai taip pat čia turi savo talkininkus italus ir labai stengiasi vėl į Europos reikalus įtraukti Ameriką. Savo laiku pagarsėjęs vokiečių kreipimasis į Amerikos prezidentą, kaip dabar paaiškėjo, buvo taip pat anglų inspiruotas tuo tikslu, kad anglai galėtų turėti aukščiausiojo taryboje savo politikos stiprų šalininką. Tik vokiečiai truputį dalyką pagadino norėdami tuoju patys apčiuopiamos naudos turėti ir ta inspiracija (ji pasiekė vokiečius ne tiesiog, o per tam tikrus suinteresuotus sluoksnius ir asmenis iš Amerikos) net pačius anglus prieš įvykusį faktą turėjo pastatyti. Taip jau šių dienų diplomatija svarbius politikos darbus atlikinėja. Svarbu pažinti kelius ir priemones, kuriais šių dienų didžiųjų ir net draugiškų valstybių politikos vadovai prieš vieni kitus naudojami ir vieni kitus šakuoja. Lloyd George'ui, reikia pripažinti, pasisekė ligi tam tikro laipsnio prancūzus užsakuoti, ir prancūzų sumobilizuota kariuomenė nuo Reino turėjo vėl atgal grįžti. Ir dabar prancūzų valdžia niekaip negali prieš savo šovonistus arba ir paprastus karštuolius pasiaiškinti nei pasiteisinti dėl tos savo tikslo nepasiekusios mobilizacijos ir jai padarytų išlaidų. Iš kitos pusės reikia pripažinti, kad prancūzai taip pat moka įvykusiais faktais anglus šakuoti. Pavyzdžiui dėl prancūzų toleruojamos lenkų Želigovskio avantiūros anglai taip pat išsyk buvo labai užsitarščiaję, bet prancūzai ramino, ligi nuramino. Dabar naujai želigovskiadai A. Silezijoje įvykus Lloyd George'as, laimėjęs diplomatinę kovą dėl ultimatumo, ypač buvo įsitarščiajęs ir žinomoj savo kalboj nesigailėjo stiprių žodžių ne tik lenkam, bet ir jų dvasios vadovams prancūzams aiškiai davė suprasti, kad jei prancūzai nesiliaus savo skirtingą politiką dar toliau vesti, tai anglai bus priversti apie naujas kombinacijas pagalvoti. Prancūzų spauda tuoju suprato, kame reikalas, ir diplomato kalbą išvertusi į paprastą žmonių kalbą pasakė, kad Lloyd George čia aiškiai kalba apie santarvės ryšių su prancūzais nutraukimą ir naujų ryšių tiesiog su vokiečiais užmezgimą (nors Lloyd George omenyje turėjo pirmą eilę Ameriką, o ne vokiečius). Tai padarė į prancūzus nemažą įspūdžio ir kai kurie laikraščiai jau net ėmė kalbėti apie reikalą patiems prancūzams savo antivokišką politiką pakeisti kita, kad ir pro-vokiška, bet tik išdidžiam britui nepasiduoti. Bet tai, žinoma, buvo pasitarščiavimai kaip iš vienos taip iš antros pusės. O faktas paliko tas, kad prancūzams vėl pasisekė Lloyd George'o karštį numalšinti ir prancūzų talkininkų lenkų padėtį tiek pataisyti, kad jie gali šiek tiek ramiau žiūrėti į ateitį ir būsimame sprendime dėl aukštosios Silezijos tikėtis, kad jų Korfanti „įvykintas faktas“, jei ne tiek kiek buvo tikėtasi, tai vis dėlto taip pat šiek tiek reikš, kaip reiškia Želigovskio „įvykintas faktas“.

Čia gali būti nevisai suprantama, delko anglai su savo Lloyd George'ui išsyk taip smarkiai ir griežtai prieš prancūzų ar jų talkininkų politiką nusistatė, visgi galų gale aprimsta ir net tam tikrų nusileidimų padaro — nusileidimų, kurie visai nebūtų sutaikomi su anglų ūkio ir politikos interesais. Kad šitai supratus, reikia kai kurie kiti dalykai domėn paimti. Pirmiausia reikia neužmiršti, kad anglų politika Europos kontinente tik prasideda, bet čia toli gražu nepasibaigia. Dabartiniu laiku, be Europos, anglų užsienio politika turi dar tris svarbius neišspręstus ar nesutvarkytus punktus: „artimuosius rytus“, „tolimuosius rytus“ ir Ameriką. Amerika po karo pasiliko dar galingsnis Anglijos konkurentas negu prieš karą, o pradėti Amerikos

ir Joponijos susiartinimo žingsniai, jei jie realizuotųsi į tų dviejų valstybių politikos koordinavimą, galėtų anglų tolimųjų rytų politikos interesams nevisai atitikti. Ir reikia pabrėžti, kad šičia pastaruoju laiku anglų politika nevisai sėkmingai eina. Del Yapo salų ir kabelio Amerika su Japonija jau beveik galutinai susitarė: čia Japonai nusileido, užtat Kalifornijos imigracijos įstatymą amerikonaai japonu naudai žada pataisyti. Be to, Hardingas nešiojasi su savo naujos tautų sąjungos projektu ir apskritai daro visa, kad Anglijos įtaką ne tik Amerikoje ir tolimuosiuose rytuose sumažintų, bet ir Europoje — ne kaip ypatingas prancūzų draugas, bet kaip Amerikos interesų gynėjas. Kitais žodžiais, ten kur susikryžiuoja anglų ir prancūzų interesai, amerikonaai taip pat turi dar savo skirtingų interesų, kurie praktikos reikalavimuose (pav. del Silezijos, Ruhr ir kt.) dažnai supuola su anglų reikalavimais ir delto čia juos politikos draugais daro, bet tik tol, kol yra bendras konkurentas.

Toliau eina Anglų reikalai artimuose rytuose. Šičia pastaruoju laiku ypač dalykai labai susipainiojo — tiek Persijoje, tiek buv. Turkijoje, tiek artimuose Balkanuose. Ir jei Anglai gali tuo tarpu pro pirštus žiūrėti, kaip jų įtaka mažėja tolimuosiuose rytuose, tai jie nieku būdu negali pakęsti, kad ne jų naudai politika aitu artimuosiuose rytuose, nes čia yra du be galo svarbūs momentai: nuo padėties artimuosiuose rytuose priklauso anglų prekybos apyvarta, ir jų santykis su savo valdoma Indija. O čia pastaruoju laiku ypač dangus pradėjo niauktis, nes turkai sustiprėję grasina sugriauti tai, ką anglai karo metu tokiomis didelėmis aukomis buvo pastatę. Čia net rimtai pradedama kalbėti apie naują karą, kur anglai, norėdami savo interesus apginti, negalėtų vien žiūrėtojais būti.

Štai kokia yra padėtis. Ir del šios padėties anglai negali su prancūzais nesiskaityti, lygiai kaip del tos pačios padėties su prancūzais yra priversti skaitytis ir italai, kurių padėtis dar keblesnė, nes jie silpnesni. Ir šita anglų ir italų padėtimi prancūzai tuo tarpu stengiasi ir atetyj stengsis naudotis; ir tai jiems juo lengviau daryti, kad čia prancūzų pusę visai palaiko belgai, kurie ir karo metų kankinių aureolę turi ir be to dar yra labai gudurūs diplomatai.

Tyčia plačiau nupiešiamo anglų ir prancūzų ir apskritai santarvės politikos vingius, kad skaitytojai galėtų geriau orientuotis ir toje santarvės valstybių arba tautų sąjungos politikoje, kuri tiesoginiaai liečia ir Lietuvos reikalus. Šių dienų pasaulio politika nėra tai vieno ar kito žmogaus rankų darbas, bet, jei galima taip išsireikšti, yra tai masinis mašinos darbas, kuris atliekamas ne asmeniniai ir delto neturi nei pasigailėjimo, nei labai žiūri teisėtumo. Pavyzdžiui, mūsų santykiuose su lenkais ne tik anglai, bet ir prancūzai mums teisybę turi pripažinti, nes lenkai žingsnis po žingsnio vis naujas neteisybes, naujus bliofus daro. „Manchester Guardian“ savo savaitės apžvalgoje birž. 3 d. tiesiog sako, kad „jei spręsti apie valstybės didumą iš to, kiek kuri valstybė tarptautinių kivičių padaro, tai Lenkai reikėtų priskaityti prie pačių didžiųjų valstybių“ — ir tai yra pasakyta del lenkų elgėsiio Briuselio derybose. Pulk. Chardigny ir visi kiti, kurie tik turėjo progos mūsų ir lenkų bylą arčiau pažinti, turėjo galų gale mums teisybę pripažinti, lygiai kaip mums teisybę pripažįsta Hymans'as. Bet savo keliu lenkų siekiami supuola su prancūzų politikos siekimais, ir Hymans'as siūlo susitarimo projektą, kurį anglų spauda vadina perfrazuotu len-

kų projektu, o anglų valdžia, priversta rūpintis Anatolijos, Persijos, Afganistano ir kitais artimųjų ir tolimųjų rytų klausimais ir dėl jų tinkamo sau sutvarkymo prancūzų pritarimą turėti, tyli ir laukia, kaip čia mes su lenkais susitarsime ar susipešime, — nežiūrind, kad mūsų pusėje yra ne tik spauda, bet ir patsai galingasis Lloyd George. Ar galima atmainos artimoje ateityje tikėtis? — Tuo tarpu reikia labai abejoti. Ir reikia suprasti, kad mūsų arba Vilniaus likimas priklauso ne tik nuo anglų ar kitų Tautų Sąjungos narių nusistatymo ar mums prielankumo, bet ir nuo to, kaip anglų reikalai yra Anatolijoje ar Persijoje arba kaip prancūzams sekasi prie Reino arba Maroko šalyje.

II. ATSKIROSE VALSTYBĖSE.

Vokietijoje. Pradedant nuo artimiausio vakarų Europos kaimyno pirmiausia reikia pabrėžti naujos valdžios susidarymą su katalikų centro lyderiu Wirth'u priekyje ir dalyvaujant socialdemokratams bei demokratams be dešiniųjų. Ši valdžia yra susidariusi specialinai Versailės taikos sutarčiai ir Londono ultimatumui pildyti. Ir ligi šiol naujoji valdžia savo pasižadėjimus stengiasi iš tikrųjų sąžiningai pildyti, nors dešiniams tai ir labai nepatinka. Valdžia yra sumaniusi visą eilę naujų mokesnių, kurių pajamomis sektūsi išmokėti taikos sutartimi ir ulimatumu prisiimtus pasižadėjimus. Užsienių reikalų politikai vesti yra ptkviestas žinomas pacifistas, ligi šiol buvęs pasiuntinys Olandijoje, Dr. Rosenas, o atstatymo ministru — žinomas pažangusis pramonininkas ir rašytojas Walther Rathenau, kuriais ypač nepatenkinti konservatyvai. Naujoji valdžia parlamente turi labai mažą balsų didžiumą ir tuo tarpu naudojasi nepriklausomųjų soc. prielankiu neutralitetu. Bet kadangi nepriklausomais visam laikui pasitikėti sunku, tai ieškoma paramos nacional- liberaluose ir galimas daiktas, kad ateityje, jei socialdemokratams su nacional- liberalais bendradarbiauti nesutiktų, gali arba naujas valdžios krizis iškilti arba valdžia gali pasiryžti dabartinį reichstagą paleisti ir naujus rinkimus paskirti.

Tuo tarpu mėginama ir Prūsų vyriausybė Vokietijos valdžios koalicijos pamatais reorganizuoti. Bavarijos valdžia galų gale taip pat ultimatumo sąlygoms pasidavė ir savo Einwohnerwehr'us nuginkluoja.

Anglijoje. Anglijoje visi vidaus politikos atsitikimai blanksta prieš trečias mėnesis besitęsiantį anglekasių streiką. Dėl šio streiko daugelis fabriku turėjo savo duris uždaryti, nes neturi kuo kurti, taip pat geležinkeliai tik su dideliu vargu ir tai tik svarbesniuose ruožuose judėjimą palaiko. Streikas, kaip žinoma, kilo iš to, kad anglių kasyklų savininkai panorėjo mažiau už darbą mokėti, o darbininkai sutikti neporėjo. Dabar principu darbininkai jau sutinka su mažesniu užmokesniu, bet reikalauja vienodo atlyginimo visoje Anglijoje, o su tuo nesutinka kasyklų savininkai. Vyriasybė kelis kartus mėgino sutaikinti, bet nepasisėkė. Neseniai ji naują pasiūlymą padarė, patardama laikinai tam tikromis sąlygomis susitaikinti, o tolimesniam laikui ir galutinoms sąlygoms išdirbti patardama sudaryti tam tikrą susitaikymo komisiją ir galų gale trečiųjų teismą. Kol kas ir šitas pasiūlymas pasisekimo neturi. Čia reikia pridėti, kad dėl ekonominės depresijos, kuri Anglijoje ypač jaučiama, didžiama pramonės įmonių savininkų tiesiog džiaugiasi, kad gali savo įmones uždare laikyti

del anglekasių streiko, t. y. del anglių stokos, ir tuomi nedarbo kaltybę suversti ant pačių darbininkų. Tokiomis sąlygomis sunku tikėtis, kad dardininkai streikuodami daug laimėti galėtų.

Iš kitų svarbesnių Anglijos vidaus politikos atsitikimų reikia paminėti airių parlamento rinkimus, kur airiai išrinko beveik visus sinfeinerius, t. y. Airijos nepriklausomybės šalininkus ir anglų valdžios kompromisinio projekto priešininkus, o Ulsteris vėl davė didžiumą unijonistų. Taigi pačių rinkimų vaisiai jokių taikos laidų neduoda. Bet išrodo, kad sinfeinerių ir unijonistų vadai pradeda suprasti, kad savo tarpe pešdamies airių tautai nepagelbės. Sinfeinerių vado Valeros ir unijonistų vado Craigo pasimatymas ir pasitarimas ne be reikalo iššaukė tokio didelio domesio, nes tai pirmutinis šios rūšies dviejų kovojančių grupių vadų susitikimas, kuris laikomas Lloyd George'o politikos laimėjimu.

O Lloyd George'as Anglijoje iš tikrųjų įtakos gana daug turi ir radikališkas „Nation“ net rašo, kad Lloyd George'as tokią galybę yra įgijęs, jog išrodo, kad jis Anglijoje viešpataus amžinai. Pastaruoju laiku Lloyd George'as dar vieną svarbų kozių įgijęs: Nortcliffo leidžiamas be galo įtakingas dienraštis „The Times“, spėjama, perėjo į Lloyd George'o politikos ir asmens draugo turtingo laivininko Ellermano rankas. „Times“ linko daugiau prie konservatyvinės opozicijos ir dažnai Lloyd George'o politiką smerkė. Dabar jis turės įtakingą savo politikos rėmėją.

Tuo tarpu vyrauja klausimai, surišti su taikos vykdymu **Prancūzijoje**, ir santykiais su vokiečiais ir anglais. Vyriausybei yra daug vargo parlamento narius nuraminti ir įtikinti, kad tai, kas Londone padaryta, gerai padaryta arba kad kitaip negalima buvo padaryti.

Pasibaigę rinkimai į naują parlamentą. Senąjį parlamentą **Italijoje** valdžia buvo paleidus, tikėdamos per naujus rinkimus savo politikai daugiau paramos rasti. Bet naujo parlamento sudėtis savo esmėje ta pati pasiliko ir valdžiai bus taip pat sunku žymesnė didžiuma karo politikai rasti, kaip ir pirmiau. Pažymėtina dar, kad šiuose rinkimuose, laimėjo vidurio grupės, tame skaičiuje ir reformininkai socialistai, tuo tarpu kraštutiniai sparnai tiek iš dešinės, tiek iš pačiosios kairės (komunistų ir kairiųjų socialistų) mažiau atstovų išrinkta.

Čia ne visai geri dalykai dedasi. Kaip žinoma, ši **Buv. Austrijoje** čekų, serbų, vengrų ir italų jau anksčiau susikūrė taip **ir Balkanuose**. vadinama „mažoji santarvė“. Tas yra gera. Bet ta mažoji santarvė yra labai užinteresuota, kad vokiečiai perdaug nesustiprėtų. O jie gali greičiau, negu kam malonu, sustiprėti, jei prie jų prisidėtų Austrijos vokiečiai. Šitie gi ne juokais apie tai galvoja ir nors mažoji ir didžioji santarvė visokiais būdais grąšina ir net paskola bei duona masina, bet jie savo kalba, o pastaruoju laiku net oficialinius plebiscitus kai kuriuose kraštuose daro ir su 95—99 nuoš. balsų didžiuma nutaria prie Vokietijos dėtis. Mažoji santarvė čia sau didelio pavojaus mato ir visais galimais būdais protestuoja, o didžioji santarvė per tautų sąjungą sulaukė žadėtą ir jau paskirtą piniginę pašalpą. Kuo visa tai pasibaigs, sunku dabar įspėti. Vokiečių Austrijos vyriausybė ginasi nieko nekalta toje propagandoje esanti ir net atsistatydino. Bet faktai pasilieka faktais, o mažoji santarvė net ginklus ima galasti.

Taip jau matyt yra surėdytas pasaulis: vienus, pav. kad ir lietuvius, stumte stumia prie kitų prisidėti ir baudžia už tai, kad nenori prisidėti, o kiti nori prisidėti, bet jų neleidžia ir baudžia už norą prisidėti.

Turkai, Persai ir Afganistanas, ne be paramos iš rusų **Artimuose** bolševikų, rengiasi kitą „santarvę“ padaryti, tik ši jau taikoma **Rytuose.** prieš didžiąją santarvę, o ypač prieš Anglus. Tuo tarpu tiesioginis ginčas eina tarp turkų ir graikų, bet netiesioginiai paliečia anglų viešpatavimą Konstatinopolyj, Persijoje ir net Indijoje. Čia taip pat net ginklais žvanginama.

Įvyko svarbus atsitikimas. Vladivostoke susi-kurūsi socialistinė valdžia, kuri gerus santykius palaikė su Sibiro **Rytuose.** valdžia ir net su Maskva, tapo nuversta reakcinių generolų valdžios, kuri rengianti žygį prieš pačią Maskvą. Šis perver-smas įvyko japonams (jie Vladi vostoke policijos pareigas eina) laikantis „neutraliteto“, o prancūzai jau žadėjo siųsti Vrangelio armijos likučių į Vladivostoką.

Antibolševistiniai rusai vėl sujudo prieš bolševikus. Pary-**Rusai.** žiuj posėdžiavo Kerenskiego eserai ir Miliukovo kadetai su menševikais ir dirbo bendrą „demokratinės strategijos“ pleną prieš bolševikų valdžią, Tuotarpu Miunchene birželio mėn. pradžioj apie savaitę posėdžiavo monarchininkai su Markovu, Krupenskiu, Volkonskiu, Trepovu, mitropolitu Antonijum ir kitais buv. caro valdžios šulais priekyje. Jie savo posėdžius vedė slaptai, pašalinių, nei spaudos atstovų neįsileisdami ir prisidengę nekaltų Rusijos „ūkio statytojų“ vardu. Bet išėję iš posėdžių jie neslėpė, kad jų įsitikinimu, po bolševikų Rusiją tik monarchas galėsias tikrai sutvarkyti, o „pakraščiams“ užteksią autonomijos.

Čia įdomių dalykų dedasi, teisingiau—visu frontu einama **Rusijoje** pas atgal į seną kapitalistinę tvarką. Jau ankščiau bolševikai priversti **bolševikus** buvo nusileisti ūkininkams, duodami jiems savarankiškai ūkininkauti, ir svetimšaliams duodami koncesijų. Dabar bolševikų valdžia išleido dekretą, kur paskelbia teisę pramonininkams privatinės pramonės įstaigas steigti bei jas vesti ir garantuoja, kad šios įstaigos nebus nei konfiskuojamos nei nacionalizuojamos. A. R.

Aras miršta...

Sparnai... Neišsities sparnai,
O iš krūtinės sunkias kraujas.
Į lizdą audros-milžinai
Man trenkė. Sunkias kraujas.
Su audromis arai ten kraujas,
O man sukruvinti sparnai!

Gyvate, juk dažnai slinkai,
Išėjusi žemai... pakalnėj,
Į kalnus kur arai ir elniai.
Įgelti tykaujai, pykai,
Kad aš aukštai, o tu pakalnėj.
Gyvate, juk dažnai slinkai.

Įgelk ir... bus daugiau žaizdų!
Geriau mirtis, jei man žadėta
Rėpliot kur drėgna ir slidu!
Nesuplasnos sparnai sudėti,
Gėrėtis tau ir pavydėti,
Kaip aš mėlynėje skrendu.

Skrendu —
Žemai purvynas, balos,
Gleivė, slidu.
Skrendu —
Toli kelionės galas.
Žemai
Keiksmai,
Dejonės, raudos —

Sparnai mėlynėj maudos,
Mėlynėj maudos.
Skrendu, lekiu...
Žemai pavydi ma —
Ten tūkstančius akių
Vilioja aukštuma,
O aš skrendu.
Žemai bala, slidu,
Žemai keiksmai ir raudos,
Šlykštu, biauuru ir žema,
O aš kur žaibas gema —
Sparnai mėlynėj maudos.
Mėlynėj maudos!

Arčiau, arčiau prislink, gyvate!
Įgelk! Sukrūvinti sparnai
Su vėtra ėmės, saulę matė...
Įgelk, nors mirštančiam, gyvate!
Va, taip! Drąsiai, nevogtinai
Įgelk — nesuplasnos sparnai.

J. Mikuckis.

Sonetai.

3.

Pažinus skausmą, suvaitojus
Jautri siela šiandien pajuto,
Kad mūsų išsvajoto rojaus
Be saulės būta.

Lepi, tyli, tik suvaitojus,
Nuvytai kaip skaisti žibutė,
Užtai, kad išsvajoto rojaus
Be saulės būta.

Tiktai jaunatvėje svajonė
Be saulės šaukė į kelionę,
Kur skrenda saulės ir pasauliai,
Bet prislėgė skliautai aptemę
Kentėt, ilgėtis, melsties saulei
Ir sielvarte bučiuoti žemę.

4.

Aukštai mes — vienuolyno bokšte.
Audringą geismą nuslopinę,
Malda-ilgėjims susipyne
Čia šaukė, kad ramybės trokšta.

Jausmų audros siela parblokšta,
Pamylus skaudžią ašutinę,
Pasauliui sakė paskutinį
„Sudie“ ir laimino iš bokšto.

Alpsti, tu nori grįžt į rūką,
Kur meilė meilėje atbuko,
Kur trošku eit keliu dulkėtu.
Šaltos ramybės nepakanka!
Eime! Eime žemyn, duok ranką,
Nes žemėn grįžt vistiek reikėtų...

J. Mikuckis.

Iš įvairių melodijų.

Tu pasaka ir tikrenybė,
Šilkai — legendų oreolė,
Akyse žvaigždės dega, ant kelių puoli,
Ir raudi ir juokiesi,
Grumoji ir meldiesi,
Sukies ir puoli...

Kas kálba tavyje? Kiekvienas mostas,
Kiekvienas žingsnis, „pas“,
Ir kiekviena duobutė skruostuos —
Tavà kalba.

Šilkai tau — ašutinė,
Iš jų iššokt, ištrūkti mėgini,
Jie krinta — štai pečiai, krūtinė,
O tu sukies ir svaigini,
Liuosa kaip tavo „pas“ liuosi,
Nė vieno ir visų esi.

J. Mikuckis.

SKIRIU SAVO DRAUGAMS.

Šukelės...

ETIUDAS.

Nieszczęśliwy, kto próżno o wzajemność woła,
Nieszczęśliwy jest, kogo próżne serce nudzi,
Lecz ten u mnie ze wszystkich nieszczęśliwszy ludzi
Kto nie kocha — że kochał, zapomnieć niezdola.

I serce ma podobne do dawnej świątyni,
Spustoszałej niepogód i czasów kolejaj,
Gdzie bóstwo nie chce mieszkać, a ludzie nie śmieją.
iš A. Mickevičiaus.

Kada ne kada, bet jau pavasarj kuone kiekvienas žmogus, kurio dar nenuplušiję dirksniai, pavergiamas ir svaiginamas tos burtininkės gamtos. Ji tuomet, lyg nuotaka, lyg uginga italų gražuolė tryšką, vilioja ir niekam nepavydi nei meilės svaigulių, nei gyvenimo monų, nei lakiųjų svajų, nei nuostabių troškimų.

Del jaunuolių aš nei nekalbu. Jie tikras gamtos atvaizdas, jie antras „Veneros veidrodis“, jie mažutis pasaulis.

Kriokia, ūžia vandenų srovės, ir jų siela nerimsta, blaškosi; kaituliu eina mašalų sukuryš ir jie džiugauja, klykia; merdi tik gimęs grakštusis drugelis — jau jie liūdi del jo akimirkos gyvenimo; kvapiai dvelkia švelnus vėjelis — jie blaivosi, svajoja; slėpinius skleidžia gėlių žiedeliai — jie glūdi, dūsauja; pleška, griaudžia pirmoji perkūnija, žemė purtosi — jie ilsisi, siunta, plavena, apmauda, kerštu dega.

Gatvė...

Jau senai po pirmutinių žaibų ir pragariškų aidų.

Gegužės mėnuo. Monelninkė gegužė ir jos budrūs, palydovai — gegužinės.

Gatvė verda, kunkuliuoja. Žmonių daug, be galo daug. Ir, jei dar tu naujai patekęs, to slidaus tvano nepagautas, tu tuojau pastebėsi, jog ne visos jo dalelės vienalytės. Kai kur, lyg iš po vandens styri gal smaigas, gal stagaras — tai Papliauška Liordas. Ji visa mergija vadino tik Liorduku. Kas jį žin, ar čia jo tikras ar prasimanytas buvo vardas.

Liordukas — daugumos vyrų idealas, o moterų stabas.

Nublanke, tačiau dar nesudribę veido bruožai; figūra aukšta, stati, lyg paminklas ant kurio prezidento kapo; eiseną liauni, slanki; mostai gražūs, suderinti; žodžiai banaliniai, bet dagūs.

Jis visad išsiprausęs, plaūkelis prie plaukelio, nei vieno padriko; drabužiai suglostyti, stangrūs. Prakalbinus, mandagiai nusilenks, aukso danteliai šyptelės, ir daug tau pažadės.

Gal ir duotų, jei turėtų, nes jis žmogus dosnios širdies, bet jo sieloj tik pelenai ir subirėjusios gorės angleliai. Jis pats nei dalelės savo geismų, troškimų neįstengia petenkinti. Jo lūpos ir smagenis daug dar daug norėtų, gyventų, tačiau siela jėgos, nevalioja.

Žiūrėk ir dabar kaip jo akys sotinasi, šnervės plėčiasi ir seka kiekvieną gyvenimo džiaugsmo kupiną moterį. Bet jis tik kankinasi, lyg Tantalas prie trykstančio gaivaus šaltinio.

Būna dvejosos tragėdijos: kada senas besijauėias jaunu ir kada obalsiai, gyvenimas - nurksnys, susendina, išvėto dar jauną žmogų.

Liordukas pasistumėjo kiek draug su kitais ir vėl sustojo: dairosi, lyg kažko ieškotų, lyg lūkinėtų, kaip keleivis kryžkelėj, kaip žiburėlis gešdamas. Bet pavasario tvanas subangavo, suūžė ir išskalavęs nešė jį tolyn, kur daugumas skubėjo.

* * *

Plaukia, mieluojasi Nemunas, padabintas garlaisis liūliuoja, tvarsosi. Retkarčiais sušnopščia, pūkšteria garų kamuolį ir atsidūsta, lyg jautis, užždinto dirvono vagą versdamas. Rodosi, dar valandėlė, jis truktels sukuprintais pečiais, išsispirs visom keturiom ir gremž, gilins sau kelią. Viršuj, kranto grindinys, lyg padrikusia tapytojo ranka taškomi dažai, mirga, raibuliuoja.

Liordelis ilgai dar ožiuojasi, nori susiturėti, atsispirti prieš tą tvaną, tačiau susilaiko beveik pakriaušėj. Pasiremia ant stulpelio ir nieksiškai šaiposi iš visų. Tarytum kiekvienas jo išblėšęs žvilgsnys taip ir sako: tuštumas, kvailybė ir visi tie žmonės, lyg beraguočių banda, spiečiasi, mėtosi nežinia nei kam, nei del ko.

Tik šit susapnavo vėjelis, suplaveno vėlevėlių aibes, sušuravo berželiai, orkestro garsai ištįso ir... negirdomis kažkas prislinko ir pradėjo mausti pat paširdy. Graudžiai, širdingai dainavo voltorna, tirliavo klarnėtai, didžiavosi ir skendo kornetas savo kilniuose garsuose, gaudė ir ritmingai bumbšėjo kontrabasas.

Liordelis ausylai pasviro ton pusėn ir tarpe visų užsidegusių, susijaudinusių išvydo keletą moksleivių, savo draugų. Teisingiau pasakius, tai ne draugai, nes maža ko bendro turėjo su jais, greičiau, jis norėjo prilygti jiems, norėjo taip pat siautėti, kliedėti; jie ūgdė jo pavydą ir žadino kitokį sparnuotos jaunybės gyvenimą.

Jis nesąmoningai, kaip atsiskiręs žemės grumstelis, nuriedėjo nuo kriaušio ir sustojo ties garlavio laipteliais. Vienas draugų, Petrelis, tuojau prišoko prie jo.

— Liordai! Ko tu čia bastaisi, važiuojam?! ekstaziškai tąsė jį.

— Palauk... palauk... — aušino draugą — duok pagalvoti...

— Ką čia daug galvoti, čia negi problemos sprendimas.

— Kad aš nežinau, — žiovulingai kalbėjo Liordelis: — kas ten gera bus?

— Bus, pamatysi, bus! — šelmiškai mirksėjo Petrelis.

Ir tuo tarpu skardus vaikiškas juokas veržėsi iš garlavio pusės ir liepė viską užmiršti. Liordelis atidžiau žvilgterėjo ir savo pažįstamų tarpe išvydo masinančią, lyg besikeičiąs pumpuras, merginą. Jis savotiškai į ją pažiūrėjo ir pamanė: „šimts perkūnų, kaip dar šviežia ir velnioniškai įdomi!“ Lyg žiogas, striktelėjo per laiptelius ir atsidūrė ties ja. Dar kartą jo akys sužvilgėjo, ir pasirizimas brendo.

* * *

Gegužinei vieta buvo parinkta vaizdinga, jauki. Žalia minkštos vejos aikštelė. Pusračiu sustoję uksmingi mišraus miško medžiai savęsp vilioja. O čia akį verianti vaizdai: žemiau — Nemunas, sužydes šlaitas, aukštai — mėlynė, lengvi debesėliai ir skaisčios rimities svajos.

Truputį apsipაžinusi, įsižiūrėjusi publika panorėjo šokti. Gyvai, judriai narstėsi suktninis, jautriai, banguodami tįso ir ilgėjosi valso garsai. Poros sukėsi, oras brinko, tvanko ir jaudino gal geismus, gal kitokius jausmus.

Liordelis, Petriukas ir visa jų kumpanija pašokusi susėdo medžių pavėsy. Visi, jau buvo susiporavę bei tam vakarui pajvairinti išsirinkę merguželę. Vienas Liordelis dar slankinėja, lyg šešėlis, ir temdino visus. Jis panūdo Genutės ir viską darė, kad paveržti ją iš Petrelio. Pastarasis nors neaiškiai, bet jau numanė, ko Liordelis taip meilinas. Genutė, kaip upelis skardingas, kaip gegutė įkudenta, nieko nemanydama kalbėjo, juokėsi ir žaidė su visais lygiai. Milžiniškas gyvenimo balsas aidėjo joje. Abu draugu dėl jos budėjo ir stropiai kits kitą sergėjo. Kilo aštri, nematoma, bet jaučiama kova. Iš paviršiaus labai gražu ir ramu rodėsi, tačiau giliau drumstėsi. Nors nekaltais žodžiais, bet jau stengėsi kits kitą užgauti, nužeminti tos moters akyse, kuri abiem labai apėjo.

Liordelis drąsiai prisišlįjo prie Genutės ir glostė, kuteno jos rankutę.

— Tamsta tur būt ir už patį angelą gražesnė!

Chi! Chi! Chi! — nusijuokė žaislingai. — Bet dar tamstos nesužavėjau?

— O jei taip? — labai reikšmingai ir smailiai pažiūrėjo Liordelis, saugodamas kiekvieną jos veido bruoželį.

— Na kur čia ne! — lyg su purvina klumpe įsibrovė Petrelis. — Jam reikia ne tokios, stipresnės galybės, kurios senos raganės kerėjimo.

Tiesa! Tamsta sakeisi mėgstąs dainas, muziką, kodėl dabar nešoki? — lyg tyčiojosi, lyg trotino Liordelį.

— Kad Genutė nešoka su manimi.

— Juk tamsta manęs nevedei? — grakščiai, žadančiai nusilenkė jo pusėn. Liordelis, ilgeliu susitiko su Genutės akimis, ir kažkas šiltas, gaivinaus, tarytum operacijiniame kambary, varstė ir skrodė jo gangrenuotus jausmus. Jis kas kart daugiau jaudinosi. O Petrelis vis miešė ir dildė įspūdį.

— Jis bijosi, kad nesugriūtų, įsibedęs kupsto, jo mėgiamos tik vaškuotos grindys.

— Matai, kokie tamstos negerai draugai, jie juokiasi iš tamstos, — lyg pasigailėjo.

— Užtat aš geras, ir Genutė gera.

— Iš ko tamsta mane pažįsti? — staiga suspurdėjo.

— Iš akių...

— Iš akių? Chi! Chi!... jos labai apgaulingos, netikėk tamsta.

— O žodžiais pasakomas aš galiu tikėti?

— Aš nieko dar nesakiau tamstai... ir nuraudo sugauta, lyg laukinė aguona,

— Jau tamsta nori užsiginti. Ar nežadėjai su manim šokti?

— Gerai, bet ar tamsta valiosi? Aš mėgstų labai, labai suktnis ir pašėlusiai sukuringai šokti... mudu sugriūsiva.

Petrelis jau džiugavo lyg nugalėjęs, o Liordas nusiminė.

— Nebijok tamsta... jau ne be visai drąsiai kalbėjo jis.

— Bet, Genute! — lyg grasįdamas, išmėtinėjo Petrelis: — atsimink, kam anksčiau esi pažadėjusi visus šokius?..

Kažkas dilgtelėjo Genutės sieloj, nelabai, matyt, jai patiko antmestoji globa.

Vėl sužeidė orkestras. Tik norėjo Liordelis pakilti, gražiai, švelniai

nusilenkti, bet jau Petrelis, lyg viesulas, iš vietos pagavo Genutę ir nešė, sukėsi, pralenkdamas visas duobes ir kupstelius. Liordelis tik pasekė įkandin jų. Jis sustojo iš oro to rato, kur sukėsi poros. Net jam akys žaizaravo iš piktumo, taupė visą savo energiją ir šaukė pagalbon savo žaliukystės metų likučius. Rodėsi, linksmai šoka Genutė, tačiau jos domė kur kitur buvo krepiama. Ją visą laiką intrigavo iš šalies Liordelis — arba gėlėmis apsiaus, arba serpantinų apipainios, arba kurį žodelį taikiai meste-lės. Jau raudo mergelės veideliai, jau dingsėjo širdis, gal del šokių, o gal ir del žadinamo naujo jausmo. Vis tankiau ir tankiau akimis ieškojo Liordelio ir, tarytum, pradėjo bodėtis savo senojo gerbėjo. Po šokio buvo žaidimai, ėjo ratu. Jau čia aiškiai nusvyro Genutė ne be Petrelio džiaugsmui. Kad jau galutinai nusikračius nuo jo, juodu susimokino ir nutarė pabėgti. Laukė dabar progos. Šit ir pasitaikė. Nežinia del ko ar nuobodžiaudamas, ar laimės mėgindamas truputėlį pasiūlino Petrelis prie loterijos kiosko.

Nors tuojau jis susigrįbo, bet jau buvo po visam. Petrelis, lyg koks grobonis, savo baikščiajai aukai išslydė, degė ir žaibavo visas. Metėsi keliais atvejais vienon, kiton pusėn ir pasileido vytis. Vis tiek jau nieko nebežinojo ir nebemaštė, tik pasiryžo nenusileisti, nedovanoti ir kaž ką kvailą, negražų iškirsti. Ilgai tyirtai gali mylėtis draugai, bet kada jau įsimaišo moteris, kuri abiejų lygiai yra pageidaujama, nebent dar veidmainybė kartoja kilnius žodžius ir amžinus pažadus. Tokia verdanti iš pačių laukinio žmogaus gelmių kyla neapykanta ir susierzinimas.

Pabėgęs kiek upės šlaitu Petrelis ir klausosi: be nešlama kur nugą-dintas lapelis, be netreška kuri palaužiama šakelė. Nemažai baimės įgavo ir Parisas su savo gražiąją Elena. Tokia keista taip opi ir y, atinga pasi-darė judvieju padėtis: galėjo arba labai suartinti arba visai sukiršinti. Genutė jau pavargę. Jos trumpi aukšti bateliai klimpo ir drapstė drėgną šlaito žemę. Kojytės painiojosi, jau ji nebepagalėjo, jau troškiai alsavo, jau bailingai blaškėsi. O čia, girdi, vis arčiau ir arčiau vejasi, vis baugiau šlama krūmai, dar vienas šuolis — prisivys, nutvers ir bus negražu negražu... Liordelis instiktyviai pagauna ją į glėbį, smarkiai, lengvai, visą degančią, lyg žariją, prispaudžia prie savo krūtinės ir lekia, kaip paukštis, kaip vėjas. Susiglemžė, susiteršė visi jo švarkai, batai. Kas dabar galėtų pasakyti, jog čia tas pats išdidus, žiovolingas salionu bei kancelerijų priedas. Daugumas nebent pavydėtų, o! kaip pavydėtų.

Jau Petrelis nustojo sekęs tankiame šlaite, bevilčiai klajojo palankėj, o juodu vis dar tebebėgo. Galiausiai sustojo ir krito ant minkštos vėjelės. Jau buvo gerai vakarop. Viešpatavo pavojinga kurstanti tyla. Kaitriai jis alsavo ir nervingai, geismu drebėjo jo lūpų kertutės. Ji buvo visai nugalėta ir, tarytum, hypnoze sėdėjo. Nei žemės, nei vietos, nei laiko jau ji nebe-jautė. Sutirpo, rodosi, erdvėj, ore. Visas gyvenimas, tarytum, ėjo pro ją, be jos. Jis išdykusiai, vis nepasitenkindamas džiaugėsi. Aistrus, nerimaujans balso tembras jaudina ją ir atsimušęs atgal dar labiau elektrino jį. Suplas-nojo pas jį seni užmarinti jaunuolio jausmai bet jau satyro kaily. Ir tai tur būt tik tam, kad gražia džiūginančia rakėta suspindėjus vėl užgėsti.

Nematomos tamprios srovės lyg slėgė, lyg kraipė juodu. Gražūs, ritmingi jos sujudintos meilės buvo virpėjimai, blaškimosis. Jie tvino, siuto kaip įsigalėjusi liepsna, tai vėl slūgo, rimo, lig trokštanti žuvelė. Jis

glostė, bučiavo jos veidą, rankas, kaklą. Vis tankiau ir karščiau, lyg žiežirbomis, degino jos kūną. Kaip žaibo palitėta, ji pasviro artyn...

— Mmm... — sunkiai, dusliai sudejavo, lyg smaugiančiam sapne, ir nubloškė jį. Kada vėl atsisėdo, visa drebėjo nuo geidulingos, gašlios jo meilės pabučiavimų. Galva sunkiai svaigo, krūtinė draskėsi, pyko, ir taip kažko negera, šlykštu buvo.

Jis vėl norėjo ją pagriebti ir jau, lyg replėmis buvo besmaugęs jos krūtinę.

— Ne! Ne! Paleiski, tamsta, kam taip reikia... man trošku, aš negaliu kvėpuoti.

— Prisiglausk, va, taip, — švelniai, tyliai, — apkabino jo kaklą. — Žiūrėk, kaip visur gražu, tyra, lengva...

Iš tikrųjų, kelius syk giliai įtraukus kvapaus miško oro jai pasidarė lengviau. Širdy taip jautru, malonu, taip griaudžiai saldu darėsi. Sieloje maudė, tarytum kas glostė. Taip jautėsi, taip vikėjosi tą valandą, kad ji dar skaisčios, tylios meilės laukiama. Gana jai buvo vieno žodžio: „Myliu“, „tu mano“. Ir ji šventai tikėjo. Ji dar prigaudinėti nemokėjo ir gudrios veidmainybės nesuprato. Ji įsivaizduoti negalėjo, į galvą jai niekuomet nebūtų atėję, kad žmogus, nieko nejausdamas, galėtų apie tai kalbėti. Jos tikėjimas buvo begalinis ir jausmas skaidriausias. Ji visa — skaistybė. Kraipyt savo jausmų dar nemokėjo. Jie liejosi, augo, kaip upelis, suradęs nuolaidžia vietą. Jie plaukė, jie siaudė, kaip vėjas ne kienu nekraipomas. Jie virpėjo ir skriejo, lyg aidas, vis vien, kas jį pagaminų. Meilė jai buvo kilniausia, švenčiausia, kas likosi dangiško ant žemės ir jos biaurojimas jai taip buvo svetimas, taip nesuvaikomas žmogaus prigimtimi. Ji neįstengė, nespėjo dar susivokti, susirasti savo jausmuose, pergyvenimuose. Taip staigiai, nelaukiamai tik lankoj pakerta daigėlį, geras šaulys nukauna žvėrelį. Rytų magas sužavi, skulptūros padaru, paverčia minią. Jau uoga sirpo, jau ramaus, veltėdžio vikšro lėlė marėjo, ir turėjo suplesdenti išskrįsti, puikus, varšotas glėžnios meilės drugelis.

Kada patenkino Liordelis savo smalsumą ir atvėso jo aistra, nebesmagu pasidarė jau taip sėdėti ir tylėti. Reikėjo ką nors kalbėti, svajoti. Bet ką ir kaip, kelintą kart jis pats tuo klausimu galvojo, tačiau nieko nesurado. Šį kart, kaip senau, kad darydavo jis šlykštėjosi tų visų banalinių posakių, kurių, it dumblo, nestigo jo meilės leksikone, tačiau nuoširdžiai, jausmingai jis jau pamiršo kalbėti ir, tiesą pasakius, tai buvo nuobodžiausias, jo nemėgiamas dalykas. Jam visai nesvarbu buvo kas ta ar kita priešingos lyties atstovė, by tik karšta ir geisminga būtų. Jis dažnai draugams kalbėdavo: ta ar kita moteris — vis tie patys barščiai, nebent indai skirtini.

Garlais užsispringdamas pradėjo žviogti. Jis matyt mažai besitikėjo surinksiąs savęsp vėl visus iš miško. O jau buvo laikas, labai laikas visiems rinktis namo. Pakilo Liordelis su Genute, ir abudu nuėjo vingiuotu miško keleliu. Tik dabartėlės jis gavo arčiau susipažinti su savo mergelė.

— Tai ką, važiuosiva, Genut? — abejingai pratarė.

— O tamsta nebenori su manim pabūti?

— Kaip? pasilikti — kur? — rimtai susirūpino.

— Juk paskutinis garlais tuojau nuplauks.

— Chi! Chi! Chi... — suskambėjo jos savalnas juokas.

— Aš čia pat juk gyvenu...

— Aure, baltom langinēm medinis namelis!

— Tamsta čia gyveni? — pats nežino, ko nusistebėjo.

— Tai ką beveiki?

— Ką aš veikiu? — vėl suklykė ta savaimingu juoku, net supurtė Liordelį visai netikėtai užtekšta už kaklo rasa nuo apiblaususių lapelių.

— Tamsta klausi, ką aš veikiu? — vėl žaislingai atkartojė. — Viešiu!

— Kaip tat? Tamsta gyveni ir vieši? — jam labai neaišku pasirodė.

— Taip! — be jokio galvosukio ji patvirtino.

— Gyvenu visad, o viešiu tik šventadieniais arba šventadienių išvakariais.

— Aš dar labiau nieko nesuprantu, — tik traukė pečiais Liordelis, lyg į nepilno proto žmogų žiūrėdamas.

— Matai tamsta, — rimčiausia jam aiškino: — čia mano gimtinė, o iš tikrųjų tai aš Kaune gyvenu.

— Tamsta Kaune gyveni!!... jau visai patenkintai šliaužiojo akimis gerėdamasis, kiek ateify ji suteiks jam pikantiškų smagurių.

— Tamsta viena ar su kuo kitu nuomoji kamb...?

— Tylėk, tamsta! — be nuovokos šuktelėjo.

— Klausykis, kaip galingai, graudžiai dainuoja...

Ji tur būt nujautė, kad ši daina iš jos yra gimusi ir jai grąžinama.

Tai Petrelis audringai dainavo, atsikartodamas klonyse ir kalnuose.

Kaip skautus, gilus jo buvo jausmas, kuris, lyg naujagymis, šypsojos pasauliui, taip širdinga, gaivalinė daina.

Dainavo jo jaunybė, kilnūs siekiai, žydrios svajos ir sukaupta be išeities energija.

Dainavo jame patinas lakštingalas, kuris viliojo sau mieliausiąją.

Dainavo jame nuoskauda, kurią padarė gyvenimo neteisybė.

Dainavo jame daina ramintoja ir gal kerštas.

Jis kitaip nebegalėjo judviejų pasiekti ir nunuoginti jų melagingo džiaugsmo.

Jis išsidainavo ir jam buvo lengviau. Jis tvirtai tikėjo, jog juodu čia kur norint dabar klausosi jo dainos ir ji juos slėgia.

Iš tikrųjų, negreit po dainos prabilo Liordelis į Genutę.

— Tai eisiva! — pajudino jį Genutė.

— Nesibijok tamsta! — slaptai jam nusijuokė.

— Tėvelių nėra namuos, krikštynoms išvažiavo.

Liordelis vis tebestovėjo, lyg stabas, o kas jo sieloj dėjosi, vieni patamsiai težino.

— Bet man reikės ryto ankstį į tarnybą eiti, — pagaliau prabilo.

— Ir man taip pat! — pašokėjo Genutė.

— Tat labai gerai! Abu drauge plauksiva garlaiviu, — dar linksmiau ji čiauškėjo.

— Tamsta tarnauji?

— Taip!

— Ot kaip?

— Dabar visos tarnauja!

— Ir tamsta viena namuose šeiminkė?

— Neee... ne viena, sesutės yra.

— Kodel tamsta manęs nesupažindinai, ar jų čia nebuvo?

— Buvo, kas duos nebus. Tik mes, kaip vėjavaikiai šlaistėmis.

Vėl Liordeliui sugrįžo prieš tai buvusioji energija, užsidegimas. Jis bėgo, šokinėjo, norėjo pralenkti, ir tiek ją prijukdė, kol pasiekė namus. Įėjus į trobą, taip pat jam labai linksma, smagu buvo. Gan meiliai pasitiko sesutės. Kvėpėjo nuskintų žolynų ir medžių šakų vystancia gėla. Visur buvo švaru, jauku, lengva, kaip paprastai, kur mergaitės gyveno. Paruošė vakarienės, vaišino, čiulbėjo.

Ypač jį be galo nustebino ir net nubaugino Genutė. Nei iš šio, nei iš to vakarienę bevalgant šmakšt pribėgo prie jo, atsisėdo ant jo kelių ir stipriai, stipriai, rankutėmis apkabinusi, pabučiavo.

— Ak, tu manasis Liordelis!... — Kažin kodėl Liordelis taip lyg sumišo, lyg susigėdino, net pats nebenusimanė: kur beesas ir ka bemaštas. Bučiuotis su moterimis jam ne be naujiena buvo. Visur tekdavo: ir iškilniuose salonuose už storų, sunkių portjerų su dekoltuotomis aukštųjų valdininkų duktėmis ir..., teatre už kulisų su prjma balerinomis, bei linksmomis vaidilėmis ir padorių, aukštai visų laikomų motinų buduaruose, kurios taip susirūpinę magdalininkų likimu. Tačiau taip gražiai, naiviai, visų akyse dar nieks jo nebuvo bučiavęs.

— Be ne tik į kvailą jaunikio istoriją aš būsiu įsinarpliojęs, — dunksojo jo galvoj.

Kada po vakarienės viena seselių palydėjo jį ant salkos ilsėtis ir paliko vienui viena, pliaukšterėjo jis rankomis ir piktai suraukė antakius.

— Na, ką aš čia dirbu, kurio paibelio vaidmenį vaidinu? Tik pamanyk tu man: visą vakarą mergina, kaip medus, prie manęs lipo, o aš lyg amputuotas turkų sultano garemo sargas, jo odalistę sergėjau?

— Tfu! Na, ką mano sėbrai sužinoję pasakys? Iš tikrųjų, gėda bus geram žmogui prišipažinti, ir ši diena ne diena kada mergina iš rankų išslydo. Pati Genutė mane niekins, žinoma, jog niekins. Jos nemėgsta tokių ištiželių, jausmagraudžių vyrų. Paskutinis terlius jau daug gudriau būtų pasielgęs.

Taip jis plakė save ir krintosi, taip gailėjosi, nors imk ir gražink viską kol dar nevēlu. Išmitęs jautuliu žvėris jį persėkiojo.

— Tau perkūnai! na kaip čia dabar galėjo būti? Juk ne be pirmą kartą, man gyvenant, taip pasitaiko. Nedovanotina! Nedovanotina!

Tankiai braškėjo, jam bevaikštant plonos salkos grindys. Tirštais kamuoliiais virto iš jo burnos tabako dūmai, kramtė ir spaudė sučiulptus, seilėtus papierosų galelius.

Bėgsiu, tikrai bėgsiu! Teima juos visus velniai! — staiga sugalvojo.

— Geriau kur pakrūmėj susilauksiu garlaivio.

Tik visai nelauktai žemai sugirgždėjo durys ir laiptais sušuravo lengvos kojytės. Liordelis išsyk kvėptelėjo daug oro ir vienu metu sustingo, kaip užmarėjęs. Jis aiškiai girdėjo, kaip jo paties širdis įtemptai taksėjo, lyg tarytum, ji visai atskiru gyvenimu gyventų. Jo sargas jutimas senai jam pasakė, jog, visiems sumigus, ji būtinai turi čion ateiti. Ir jis neapsirko, ir gal dar buvo progos pataisyti šlaito klaidą. Tačiau išėjo visai kitaip.

— Mano angele... mano pasakų karalaite..! Kokia tu graži, liekna... nors banaliai, bet tikrai nuoširdžiai pamanė ir pasakė.

— Tu dar nemiegi?... nusidžiaugė ji. Ir lengvai, lyg oru plaukdama, padrikoj naktinėj suknelėj pribėgo prie jo. Jautriai, pasitikėdama prispaudė jį prie savo krūtinės ir apgaubė visą ilgais palaidais plaukais.

- Aš tau labanakt atėjau pasakyti... Tu manęs laukei?
- Laukiau, Genute, laukiau. Toks gražus priešrytis...
- Ir aš negalėjau užmigti, nors jau buvau lėvon įkritusi, — ir gludžiai, ilgėdamosi rimo su juo.

Vėliau išėjo abudu ant balkono. Be nuovokos čirškė žiogai, lakšutė salo nuo savo jausmingųjų melodijų, rytuose vos aiškėjo žarelė. Iš visur džiugus, naujas gyvenimas veržėsi Liordelio sielai. Bet jis liūdo ir kankinosi. Sieloj tuščia, nyku buvo, kaip klaikioj išdegintoj tyrumoj. Nesimatė nei vieno debesėlio, kuris sudrėgintų, ir jo skausmą sumažintų. Truputį lengviau jam pasidarė, kada Genutė išėjo. Jis tikrai žinojo, jog nebegalės brendinti jos lepios, sodrios pirmosios meilės. Jis matė visą sujauktą ir įvairiomis išrūgomis persisunkusį savo gyvenimą. Prasidėjo nežymiai, nenoromis. Nakvojo su draugu viešbuty ir, jo prikalbamas, sutiko pasikviesti paleistuvių—bet sau, įdomumo dėliai. Paskui jau atapakalia ranka sumojo į viską. Pasiryžo gyventi vien smaguriaudamas. Pamažėle įsitraukė į linksmą draugiją. Savo nenumarinamą, sielos kirminą skandino įvairiuose gyvenimo surogatuose. Tačiau, protarpiais kažkas tvirtesnis išblokšdavo jį, lyg kamštelį, iš to liūno.

— Brrr... — nusipurė dabar visas, kada savo gyvavaizdį išvydo ir pradėjo desperuoti.

— Iš tikrųjų, velnias čia mane atvedė!

— Tfu! kad tu suburbėtum! Reikėjo, mat, man su šitais varvalais, vaikežais šiandien susidėti. Jau kad be kelio pradėjau eiti, reikėjo ir toliau vyriškai tęsti. Daug geriau dabar būtų, kaip mano iš ryto buvo sumanyta, sodno restorano kabare sėdėti.

Jis tam tikslui ir civilinius drabužius dabar dėvėjo. Drovėsi ligi kol tokiose vietose savo karinį mundurą teršti. Ten dažnai galima buvo susilaukti įvairių gan pamazginių prietikių. Tačiau, o Jerguteliau, kaip smagu viską atsiminti. Ir šit, rodosi, jis ten, pribėgo prie jo po kuplėtų, pusnuogės šansonetės, nušokę nuo estrados, susidaužia su juo stikleliais ir suverčia visą vyną kvatodamos jam už jo apykaklės. Ten viskas taip aišku, taip suprantama: nereikia nei kažkokių kvailių gyvenimo galvosukių, nei susikrimitimų, nei mizerijų.

— Et! — užbaigė šansonėčių darkomomis rusų poeto eilėmis:

— Poživioš da umrioš — budėt gol prigrieta. Razumiej, kol umion — priesenka dopieta.

Štai, vėl nei iš šio, nei iš to vaizdingai prieš jo akis skleidėsi vienas vaikystės dienų paveikslas, kada jis dar be kelių bėginėjo ir dienų dienomis, viską užmiršęs, krapštinėjo pagalėliu, atsisėdęs ant pūvančio tvenkinio kranto. Kas to gyvio gyvis. Nors smarkiai virė jo akutės, tačiau nei pusės negalėjo to viso suvaikyti. Ant pat vandens paviršiaus nepailstamai striksi ir zūja ilgakojai vorai ir greitieji mažučiai juodi vabalėliai. Aukščiau ulioja, zirzia uodai, musės, muselytės. O saulė taip kepina greitina visų gyvenimą. Tik šit, kaip riduolė, suzvimb, sutarškės sparneliais keletas velnio kumelių ir — nei vieno dvisparnio nebelieka. Greit ir jie besikaudami nujoja. Žiūrėk, ten varlė, iškišusi iš vandens galvelę, lyg lapuočio burbuolė, kimiai sukukuos, ir kad išliarvos ant ejaro lapo vėl kita su išvirtusiais šonais varlė ir sukvarks, sukvarks, tarytum vemdama. Gi šit, po pat jo

kojų vir, vir vyniojasi kumelinė dėlė. Tiesiog, negalima atsistebėti, kas ten darosi, tame vandens klane, ypač kada saulė įskypai iš šono nušviečia. Daugiausia jo domės atkreipdavo drūtas, apvalainis dviem plaukuotom kojom vabalas. Nėr, nėr ir išsikeperstuoja iš mauro. Įsibęs nosyte šviesaus vandens paviršiaus, purkštels keletą mažutyčių burbuliukų ir vėl stringalviais lenda į savo minkštą, glitų jaurą.

Tuomet jam tik juokinga buvo žiūrėti į to vabalo kįlimą ir grimsdimą dabar jau jis gal būt suprato, ko verčiant taip daroma. Staiga, lyg meteoras švystelėjo jo galvoj išganinga mintis.

— Juk aš galiu nebegrimsti į dumblą, ir toliau kvėpuoti grynu, saulėtu oru. Ji tokia jauna, stangri pakels mane ir padės mano gyvulišką žmogų nugalėti.

— Vesiū, žinoma, vesiū! Kodėl ir ne taip, ar aš negalėčiau šeimos sudaryti. Juk daugumas mano draugų panašiai yra padarę. Vieną vakarą susipažino, kitą įsimylėjo, o trečią, šimts perkūnų, jau turėjo gražią, lipšnią žmoną. Ir sveika ir patogū!

Visai pralinksmedėjo Liordelis, ir visa aplink jį, tarytum, pakitėjo. Toji naturalė mintis, gangreit jau buvo įsigalėjusi jo sąmonėj ir įgijusi visas pilietines teises.

Lengvai, kietai užmigo, lyg žmogus iš viso savo gyvenimo atgailą padaręs.

* * *

Rytoj, plaukiant garlaiviu, gera ir pakilusi Liordelio nuotaika dar giliau atsispindėjo Genutės sieloj. Ji tauškėjo ir tauškėjo be atvangos. Liordelis tik didžiavosi ir gerėjosi ja. Gretimieji keleiviai labai į juodu žvairavo: gal apkalbinėjo, o gal savo nešvariomis mintimis matavo.

— Tu, žinai, Liordelj, dar šiandieną į mane neateik, rimtai neateik, aš tau uždraudžiu.

— Kodėl, Genute?

— Aš noriu gražiai, linksmi tave sutikti, savo kambarėlį prirengti, padabinti.

— Pas tave netvarka kokia? Aš nesitikėjau... — lyg papeikdamas pažiūrėjo.

— Ne... nemanyk... — taip ji nenorėjo bereikalingų smulkmenų minėti.

— Kas? Sakyk?

— Na, nieko... prieš išvažiuosiant į gegužinę buvo pas mane užbėgę šitie gimnazistai ir suvertė viską.

— O tu Petrelio nem li, ne?

— Ne! jis man tik patiko.

— Žiūrėk, ateik į mane ne surdutuotas, bet kario išvaizdoj! — nutraukė nemėgiamą kalbą.

— Tau patinka kariai?

— Daugiau už visus vyrus.

— Žinai, ką aš šią nakt sapnavau, pasakyk tau, pasakyk?

— Pasakyk.

— Tu išdidus, narsus, visas tvirtuose šarvuose vykai į frontą. Aš tave taip pat, kaip kitų karių mylimos, palydėjau stotin, įleidžiau vagonan ir gražių gėlių tau įteikiau...

— Tau nepatinka, jau tu pyksti?... gyvai jį pajudino už peties.

— Nemanyk, mano brangusis, aš nenoriu, labai nenoriu, kad tu kažkur išvažiuotum ir gal ten žūtum.

— Mudu juk visur važinėsivos, garlaiviu plauksiva, ir gyvensiva, gyvensiva. Ar gerai?

— Gerai, mano čilbonėle!

— Aš tau pasakysiu: nesenai ištekėjo viena mano draugė. Ir tokį gerą, tokį puikų gavo vyrą. Jie visur abu, ir taip mylisi, taip džiaugiasi, lyg dar nevedusiu būtų.

— Mudu taip pat, Genut, gyvensiva.

— Taip pat? Oi, kaip gera bus! Jei tau tektų su priešais kautis, aš jau žinau, kaip nurašyti tau laišką.

— Na, kaip? — meiliai paklausė.

— Liordeli, kada rengsies kovon, užmiršk apie savo Genutę. Gerai?

— Ne, aš nesutinku. Juk tuomet kuo daugiausia turėčiau tavimi susirūpinti?

— Ne, ne, ne! — griežtai pakratė galvę.

— Jei apie mane galvotum, manęs gailėtum, tau kova galėtų nepasisekti ir tu arba pralaimėtum, arba žūtum.

Greitas, be galo greitas gražių ingimėlių laikas. Juodu nei nepastebėjo, kaip atsivėrė Vilijos žiotys ir išaugo skaitlingi senojo miesto bokštai. Tvirtai, daugprasmiai viens kitam paspaudė ranką, Liordelis dar pabučiavo jai į ranką, ir nuėjo katras sau.

Atėjo žadėtas, širdy nešiotas vakaras. Genutė sėdėjo prie lango ir narstė savo skaidrų, svajingos meilės nerinį. Keletą valandų prieš tai buvo atsilankiusi jos seselė ir atnešė žemuogių. Genutė atsidėjusi perrinko jas į savo dailų branginamą puoduką ir laukė Liordelio. Ji jau išanksto ragavo tos laimės valandėlių. Tuojau, tuojau ateis jis, susės abudu ir su bučkiu kartu dėlios jam po vieną uogą.

— Bet kas čia yra, kodėl jis taip ilgai užtruko, — jau nuobodavo Genutė.

Palukės, palukės kiek ir ieško laikrodėlio. Nuobodžiai, įkiriai slenka laukiamos valandos. Jau saulės spinduliai užgėso, ir ji pati apsiblausė, o Liordelio dar nebuvo.

Suvirė, sukepo Genutės krūtinė, širdelė suskaudėjo ir — kad duos į žemę sugriebusi nuo stalo puoduką, tik šukelės pašokėjo. Sutraiškė, sumindė tas uogas, kurios dar buvo sutapusios krūvelėn, užsimetė apsiaustelį ir išėjo kažkio nujautimo pagauta. Sopulių varstoma sustojo dar gatvė, lyg svyruodama, kur eiti. Saulė jau visai nuriedėjo už medžių, namų ir ilgyjų kaminų, Platūs jos kaspiniai — mėlyni, raudoni, gelsvi — tebeplavė savo išblyškusioj padangėj. Vėjas erzino medžių lapelius, Tuo metu ant Vytauto kalno sugriežė orkestras. Skubiais, neramiais žingsniais ji nuėjo ten.

— Štai! — visas jos kraujas susimetė galvon.

Nuošaliai ant pažaliavusio nuo lietaus sodno suolo sėdėjo jis ir, apkabinęs gleby kažkokią storą, mėsingą žmogystę, įsisiurbė lūpomis į jos gašliai nunuogintą krūtinę.

Baisūs, žvėriški jausmai jau įnuodijo Genutės sielą ir dūko viduj.

Tur būt jis pajuto tai, kad bailiai apsidairė ir—išvydo ją. Tiesiog, suguro, sustyro visas, lyg netikėtai užklyptas paskučiausias nedorėlis. Gal norėjo dar pulti prie jos kojų, maldauti atleidimo, gal teisintis, — vienok staigiai pasisukė ir nudimbino pakalnėn. Dar sustojo ant priešpaskutinio laiptų tiltelio. Virš jo galvos žaidė mėnuo su mažaisiais debesėliais — arba rodėsi, arba slėpėsi nuo jų. Ir ant kalno buvo arba šviesu arba temo. Kaip pavertas po jo kojomis mirgėjo miestas su savo žiburiais. Jo mintys kažkur nardė, raižė smagenis ir slinko tirštu, suspaustu oru. Ukanose nyko akypločiai.

Jau greičiau nusileido žemyn, pašaukė vežiką ir paliepė:

— Vežk!

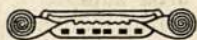
— Kur, ponas, sakysi?

— Tenai!

— Gerai! daugprasmiai šyptelėjo vežikas ir suragino arklį.

Gi pavydūs, pikteivos šešėliai paknopstom gūžinėjo visuose užkampiuose ir kvatojo išsikerėbloje, — kaip tas žmogus gražiuoju savo gyvenimą sudarko.

20/VII.21. Kaunas.

Bibliografija.

NB! Prašytume autorių ir leidėjų atnaujinti kiek užmirštą seną gerą paprotį — siuntinėti po 1 ekzemplierį naujų leidinių laikraščių redakcijoms kritikai ir paminėjimui.

„V - po“ Red.

Mūsų Senovė. Neperiodinis Žurnalas Lietuvos Istorijos Medžiagai Rinkti. Red. Juozas Tumas. Pirmosios Knygos. Švietimo Ministerijos Leidinys. „Varpo“ B-vės spastuvė. Kaunas. 1921 m. 8° pp. apie 160.

Senesniųjų veikėjų grupė susitarė leisti į žmones savo atminimų ir kitokios istorinės medžiagos. Redakciją apsiėmė nenulstantis Tumas — Vaižgantas. Štai turime pirmąjį numerį „Mūsų Senovės“. Čia randame: dokumentų ir tyrinėjimų Valančiaus akcijos; atminimų: J. Tumo, A. Dambrausko, iš Zemaičių Seminarijos istorijos; Maciejausko bylą dėl spaudos gražinimo, Bezenbergerio sukaktuvės, Lazdijų dokumentų, du laišku kun. Uginskiui. K. Būgos ir kun. Tumu raštų peržvalgą, ir dar kitko. Pirmoji knyga įvairi. Reikia tikėtis, kad mūsų istorijai ji pasidarys tikru archyvu, kuris aplaikys nuo pragaišties ne vieną mūsų istorijos dokumentą.

„Varpo“ Bendrovės Leidiniai. „Varpo“ skaitytojai žino, kad didžiojo karo suardyta leidimo „B-vė F. Bortkevičienės, d-ro K. Griniaus ir K.“ 1920 metais buvo atgaivinta, kaip „Varpo“ Bendrovė. Nuo pabaigos 1920 m. B-vė įgijo savo spastuvę ir varo spausdinių leidimą toliau. Ji leidžia: 1) „Varpą“, 2) „Lietuvos Ūkininką su priedais“ (Žemė, Sveikata, Jaunimas), 3) Lietuvos Ūkininko Kalendorių, 4) be to „Varpo“ Bendrovės leidinius.

Tokių leidinių ligi šiol 1921 m. pasirodė 4: Nr. 1. D-ro K. Griniaus Žmonių Ligos, Nr. 2 — Sokratas, Nr. 3 — V. Stepuko Ekonominio Rusijos Gyvenimo Bruožai ir Nr. 4 — Ūkio Kursai. Veršiukų Auginimas Agr. J. Kriščiūno.

„Šviesos“ B-vės Leidiniai. Povilo Višinskio pradėta Vilniaus Šviesos raštams leisti bendrovė dabar vėl atgijo ir jau yra išleidusi eilę smulkių spausdinių: 1) d-ro P. Avizonio Žemė ir žmogus, 2) Biliūno Apsireiškimai iš Žemės Gyvenimo, 3) F. Meringo Markso Kapitalas, 4) Policinis Socializmas Lietuvoje, 5) P. F. Areliai, 6) B. P. Bruožai iš politinės ekonomijos, 7) A. Arnu Komunos Kankiniai, 8) Antanas Amnelis. Maratas (Drama), 9) K. A. Darbininkė — motina, 10) Kr. V. „Tautų Globėja“, 11) K. Marksas. Samdomasai Darbas ir Kapitalas, 12) A. Nemojevskis, Kristus Varšuvoje. Žydas. Paukštė (Apsakos), 13) Darbininkų Obalsis.

Kaip matyt, iš tų knygelių skelbimų, žadama neužilgio išleisti ir daugiau panašių knygelių.

Pakraipa jų „Social - demokratinė, kai kur linkstanti į „bolševizmą“.

Lietuvių Tauta. Liet. Mokslo Draugijos Raštai. -Knyga II, Dalis 4. Vilniuje „Švyturio“ Spaustuvėje. 1919. 80 p. 467 — 624. + XXXII — XLIV (paveikslėlių).

Čia tilpo tik du d-ro J. Basanavičiaus veikalai: 1) Levas lietuvių pasakose bei dainose ir trakų — prygų dailė (pabaiga) ir 2) Lapelis iš senovės lietuvių kultūros istorijos. Pirmasai yra labai specialis ir smulkiai išdirbtas su dideliu šaltinių surašu. Prirodinėjama, kad levas tai lietuviškas žodis ir kad lietuvių kitkart gyventa šalyje, kur levų būta, t. y. Trakijoje — Mažosios Azijos.

Antrajam straipsnelyje, labai trumpame, tik 4 puslapių, pagal Lissauerį, O. Tischlerį, A. Bezenbergerį ir kt. išrodinėjama, kad Prūsų senovės kapų tyrinėjimais einant reikia pripažinti, jog nuo V šimtmečio prieš Kristų iki 100 metų po Kristaus tenai aukštos vietinės žalvarinės kultūros būta, tik negalima dar susekti, kurios tautos tie išdirbiniai.—Lietuvių Mokslo Draugijos Kronikoj (602 — 624 p.) aprašyta tos draugijos metinių visuotinių susirinkimų posėdžiai, būtent 1914, 1915 ir 1916 m.

Laikams besimainant reikėtų ir L. Mokslo Draugijai aiškiau pasirodyt. Juk 1920 m. buvo įvykęs Kauno skyriaus tos Draugijos posėdis, susitvėrė skyrius. Reikėtų tikėtis, pasirodys ir jo darbai.

Ka.

Skaitymai. III, IV, V, VI ir VII knygos. Švietimo Ministerijos Leidiniai, Red. V. Krėvės. Kaunas. 1921 m. „Varpo“ B-vės Spaustuvė. 8°. pp. 136 + 152 + 168 + 136 + 136.

Gal kas paabejotų, ar tai Švietimo Ministerijos darbas leisti didokas mėnesinis laikraštis tam, kad mūsų beletristai ir poetai turėtų kur savo veikalus dėti. Juk kitose valstybėse tai atlieka privati žmonės? Juk ir mes turime pral. A. Dambrausko privačią „Draugiją“, kurioj galėtų gal rasti vietos anokie raštai?

Bet atsiminę, kad mūsų jaunuomenė kuone visai neturi dailės raštų prasilavint savo sielai ir kalbai, kad užsienio literatūra toli gražu ne visiems prieinama (tai kalbų nemokama, tai knygų negaunama) — turėsime pripa-

žinti, jogei Šv. Ministerija čionai ne be reikalo Respublikos pinigus leidžia. Pažiūrėję, kas tuose „Skaitymuose“ spausdinama, dar labiau įsitikin-sime, kad čia Šv. Ministerija naudingą šalies švietimui darbą varo ir „Draugija“ neatstos to.

Štai, kokių rašytojų „Skaitymuose“ randame: Vincą Krėvę, J. Vaižgantą — Tumą, S. Kimantaite — Čiurlionienę, Maironį — Mačiulį, F. Kiršą, B. Sruogą, L. Girą, A. Vienuolį, P. Vaičiūną, Vaidilutį, J. Ženge, Vakari, J. Švaistą, Pr. Svyrunėlį, P. Tarulį, B. Buivydaite (Tyrų Duktė), Pleurytę — Puidienę, E. Radzikauską, Liūdą Sakalinį, J. Kindarą, Sirakuzaną, Kazį Puidą, Vl. Parausvinį, T. Nokubą ir kt.

Patys autorių vardai ir, pridėsime, gerai parinkti jų raštai daro gerą rekomendaciją. Šiame laikrašty, galima sakyti, susispietusios geriausios mūsų pajėgos iš dailiosios literatūros srities.

Tai sričiai ir pašvestas tasai laikraštis. Neturėdami vietos atskiriems „Skaitymų“ straipsniams nagrinėti galime patarti kiekvienam, kas interesoja-si mūsų dailiaja literatūra, imti tą laikraštį į rankas. Visame kame jaučiasi gabio literato-redaktoriaus dvasia. Leidiniai gan dailiai išleisti, tik kai kurie subrošiūruoti ne kaip.

Švietimo Darbas. Nr. 5 — 6. Gegužės — Birželio mėn. Kaunas - 1921. Švietimo Ministerijos Mėnesinis Laikraštis. 8°. pp. 188.

Sulyginus šį laikraštį, koks jis buvo pernai ir šiemet, negali nepasigerēt — ir turinio ir technikos šauniai patobūlēta. Šiam numeriui susidėjo šie darbai. —

1) *J. Tumo kalbamiēji žmonės* (toliau eina), kur vaizdingai apščiai išdėstyta mūsų folkliovo medžiagos apie žavėtojus, žiniuones, burtininkus, monelninkus, atažindus, blogių akių žmones, raganas, prietarininkus;

2) *K. Būgōs visuseniēji Lietuvių santykiai su Germanais* — išrodinėja, kad Baltų giminių susisiektas su gotais V—IV amžiais prieš Kr., bet Baltų gauta tik 9 žodžiai iš gotų (slavai gavo — apie 30), kad *gudo* vardu iš pat pradžių vadinta *gotais*, toliau *gudais* imta vadinti ir gotų pavaldiniai slavai, kad germanų įtakos į latvius su lietuviais pėdsakus randame žodžiuose — *kliepas, kvietys ir gatvė*;

3) *A. Smetonos Nustatymas Lietuvos sienų su Latvijā*: gali pavadinti iš dalies etnografinių sienų tyrinėjimo raštu tarp tų dviejų tautų;

4) *V. Biržiškos Lietuvos mokyklos reformos bandymai 1860 metų pradžioj* — tai perdirbimas jau spausdinto 1919 m. Vilniaus dienraštyje „Głos Litwy“ ir atskirai išleisto 1920 m. veikalas: „Z przeszłości i terazniejszości“.

5) *D-ro Jurgio Gerulaičio Adalbertas Becenbergeris*: trumpa Bezenbergerio biografija ir ilgas jo veikalų surašas (8 puslapiai).

6) *A. Janulaičio Kun. Juozas Rupeika*: autoriaus vertiko (1823 m.) knygelės „Jonas isz Swisloczes Kromikas wandrawotojas“ biografijos studija.

7) *A. Jakšto Matematikos mažmožiai* (Idomi Hoene — Wronskio formula Pi dydžiui išreikšti).

8) *Kun. Justino Staugaičio Zanavykai*: iš praeities įdomių žinių didokas pluoštas, su kuniginiais sąprotavimais kartu.

9) *Kritikos skyriuje K. Būga*, duoda įdomių žinių apie Jotvingų kalbą, kuri buvusi artimesnė prūsams negu lietuviams (*juodas ir baltas jotvingų*

vadinta drauge su prūsais *kirsnas* ir *gailas*). Taip pat K. Būga kritikuodamas latvių „Filologų biedribas raksti“ suteikia apščiau žinių apie Žiemgalių vardą (paeinaš nuo *žimos*, ne nuo *žemės*, *galas* atatinčas senovės rusų konec. oblast.)

10) *Bibliografija* gana apsti. Tiek neoficialiniame skyriuje, kuris užima 162 pp., oficialiniam gi skyriui palikta tik 25 pp.

Užmesti galima būtų tam žurnalui, kad turinys ne visai atatina užvardymui ir šv. ministerijos organui (Švietimo darbas, švietimo ministerijos Laikraštis). Juk tokie (šiaip visai verti) straipsniai, kaip „Kalbamięji Žmonės“, „Nustatymas Lietuvos sienų su Latvija“, „Zanavykai“, negali sakyti, kad būtų labai artimi Švietimo Ministerijai. Bet iš kitos pusės pažvelgus, kur dėtis anokiems straipsniam? *Ka.*

Homero *Odisėja*. Vertė D-ras J. Ralys. Skaitymų Biblioteka. Nr. 1 Švietimo Ministerijos Leidinys. Kaunas 1921. „Varpo“ B-vės Spaustuvė. 8° ps. 292.

Be „Skaitymų“ laikraščio rankvedžių leidimų Šv. Ministerija apsiėmusi yra pagaminti mūsų moksleiviams klesikų vertimų. Štai turime jau Nr. 1 „Skaitymų Bibliotekos“. Nepritenkant mums didesnės privačios iniciatyvos reikalinga Respublikos valdymo organams imtis kai kurių darbų, kuriuos kitur privatūs, žmonės atlieka. Ar tai sveika visuomenei, čia nekalbėsime, nes visokių nuomonių dėliai to gali būti. Tai tikra, kad didesnių veikalų, kaip mokslo, taip ir dailiosios literatūros srityje, be vyriausybės pagalbos tur būt tuom tarpu nesusilauktume. Prie progos turime pabebėti, ar ne reikės artimiausiais metais vyriausybei dar labiau knygų leidimą išplėsti. Pamišlykime, kas išleis visą eilę didžiulių rankvedžių mūsų universantams? Kas iš privačių vertelgų rizikuos leisti nors medicinos veikalų, kurie per 3 — 5 metus pasėsta ir po to niekas jų nebeperka? Kur bus rašta tiek pirkikų tokioms knygoms, kad leidimas išsimokėtų?

Čionai gali šaliai pagelbėti arba vyriausybė, arba tam tikros draugijos, kurios operuodamos didelių sudėtinu kapitalu ir gal vyriausybės remiamos galėtų pakelti tokių leidinių riziką. Viską gi vyriausybei užkrauti, būtų nesveika. Grįžtant prie „Odisėjos“ reikia tuom leidiniu tik pasidžiaugti. Eilės suprantamos, sklandžiai skaitomos, egzametrai gerai išlaikyta. Negera, bet dovanotina, 14 puslapių autoriaus pataisų.

D-ro J. Ralio atlikta milžiniškas ir naudingas darbas. Lauksime „Iliados“. *K.*

Mūsų Žinynas. Karo, mokslo ir literatūros žurnalas, leidžiamas kas 3-čia mėnesį. Nr. 1 1921. Kaunas. 8° pp. 154.

Gan imponuojanti ir didumu ir turiniu knyga. Joj randame: A. Janulaičio interesingą studiją. *1863 — 1864 m. sukilimas Lietuvoje*; Vabalo — Gudaičio straipsnį *Baimė ir kova su ja*; kap. *Kauno — Evoliucijos ir karo dalykų progresas*; Vyr. L. J. Pupkio *Atskiras Lietuvos Batalionas*; kap. V. Steponaičio *Bermontininkai Lietuvoje*; dar specialių karo technikos ir mokslo straipsnių V. Leit. Urbšio, gen. J. Galvydžio — Bykausko, L. K. Kepalo (Napoleonas Lietuvoj 1812 m.), be to dar L. Čiurlionės Kymantaitės straipsnių; pagalios skaitlingas karo literatūros apžvalga (įvairių valstybių).

Mums turintiems permaža aukštesnio išsilavinimo karininkų ypatingai svarbu pasigaminti tinkamos nors literatūros. Del to toksai žurnalas labai yra sveikintinas. *Ka.*

Gydytojas. Mėnesinis *Laikraštis*, skiriamas sveikatos reikalams. Gegužės Mėnuo 1921 m. Nr. 1 metai I. Redaktorius Dr. A. Montvidas, Redakcijos nariai: Dr. S. Biežis, Dr. V. Šimkus, Dr. C. Cherry, Dr. A. Juozaitis. Leidžia Amerikos Lietuvių Daktarų Draugija. Prenumeratos kaina 2 dol. 50 c. metams, atskiro numerio — 25 c. Adresas: „Gydytojas“. 1824 Wabansia Ave., Chicago, Ill. 8-p. p. 24.

Tad tarime jau du gydytojų profesijos laikraščiu — Kaune *Medicina* ir Amerike *Gydytojų*. Pirmutinė eina jau nuo gegužės 1920 m. ir iki šiol yra išleidusi 14 numerių, antrasis pradėjo eiti metais vėliau. Abudu turi rimtą išvaizdą. Kodėl nepasirodo iki šiol su savo laikraščiais formaceutai, dantų gydytojai, veterinoriai, felšeriai su pribuvėjoms? Jei patys dar skyrium nepajėgia, tad pabandytų prie daktarų laikraščių prisidėti? Amerikos dantistai eina juk kartu su gydytojais.

Taip pat galima prikišti ir kitiems profesionalams — juristams, inžinieriams, gamtininkams, ekonomistams ir k. t. *Ke.*

„VARPO“ Nr. 3 TURINYS.

Pusl.

<i>M. Slezevičius.</i> Šių dienų klausimai I. Mūsų santykiai su lenkais	97
<i>A. Žiūronas.</i> II. „Dabartinė tvarka“, komunizmas ir teisėtumas.	103
III. Parlamentarizmo ar Seimo darbų tvarkos reforma?	104
<i>Albinas Rimka.</i> Mūsų biudžetas ir finansai 1919 ir 1920 m.	107
<i>Albinas Rimka.</i> Pasaulinė ūkio ir finansų padėtis dabar ir prieš karą.	113
<i>A. R.</i> Pasaulio politikos apžvalga	122
<i>J. Mikuckis.</i> Aras miršta	127
„ Sonetai	128
„ Iš įvairių melodijų	129
<i>J. Švaistas.</i> Šukelės... (Etiudas).	130
Bibliografija	140

Redaktorius: *A. Rimka.*

Leidžia: „VARPO“ Bendrovė.